

9° ANNÉE.

№ 3-4. 1931.

STUDENSKYJ VISNYK

PUBLIÉ PAR L'UNION NATIONALE DES ASSOCIATIONS D'ÉTUDIANTS D'UKRAINE

Mars-Avril

СТУДЕНСЬКИЙ ВІСНИК

РІЧНИК ІХ.

П Р А Г А

Ч. 3-4. 1931.

Березень-Квітень

ЦІНА КЄ 3—

Зміст

Е. М. Балада про Василя Тютюника	1
М. Чирський: Осінь	2
Ян Св. Магар: З лірики. Переклад В. М.	3
В. О.: На маршінесі II студ. конференції у Львові	3
О. І. Бочковський: Фредері Містраль та Тарас Шевченко	4
Панас Феденко: Історичні паралелі	7
К. Чехович: Що дає нам Ніцше?	10
О. К. Мицюк: Сани в похоронних обрядах верховинців Карпат	14
В. Л.: Прага — центр словянських студій	15
Ст. Сірополко: Вища освіта на Україні	16
ЦЕСУС	17
З життя українського студентства	18
З життя чужинного студентства	21
Ріжне	22
Бібліографія (Ст. Сірополко: О. Бочковський. — Т. І. Масарик, національна проблема і українське питання)	22
Сторінка сатири та гумору	23
Пластова Трибуна	25
Відповідь на спростовання	32

Помешкання редакції та адміністрації:

Praha-Smíchov, Nádražní ul. č. 46.

Поштова адреса:

Praha, hlavní pošta, příhradka č. 411, «Studenský
Visnyk».

Річна передплата 16 к. ч.

Гроші посилати на адресу:

Praha, Živnostenská banka, «CESUS» («Stud. Visnyk»).

BANKA ČESKOSLOVENSKÝCH LEGIÍ v Praze II., Na Poříčí.

Akciový kapitál: Kč 70.000.000.— Reserovní fondy: 65.550.000.—

4 místní expositury — 18 odboček, — 5 sezonních směnárén.

Telegramy: Legiobanka, Praha. — Telefon serie: 265-51, 301-41.

Všestranná bankovní služba.

Відвічальний редактор Альберт Пісарчик. — Друкарня «Legiografie», Praha-Vrřovice, Sámova 665.

СТУДЕНСЬКИЙ ВІСНИК

STUDENSKYJ VISNYK

видає Центральний Союз Українського Студентства („ЦЕСУС“)

Річник IX.

Прага.

Ч. 3—4. 1931.

Е. М.

Баллада про Василя Тютюника (†19. XII. 1919).

1.

Отамане, отамане, — цвинтар, спокій, сон...
Тільки дзвони вечерові грають в унісон,
Тільки місто невеличке між волинських піль
Гомонить про вбогу радість і постійний біль.
Все, як було: шорстка шеса, тополі, шпиталь,
За будинками співав синім вітром даль,
За будинками гуркоче знана широчінь,
Що ночами вабить-кличе незабутню тіль.

2.

І встас, встас з могили не смертельний прах —
В тім же френчі, в шинельчині на крутих плечах.
І пругким широким кроком міряв на схід, —
Причалась тиша мовчки, місяць аж поблід.
І в нестерпно-білі світлі, в слявній тишині —
Кам'яне твоє обличчя й очі кам'яні.
Причалась тиша. Тільки що це? подивись —
Справа, зліва поспішають постаті якісь:
Шелестять тифозні лахи на худих кістках
І горить горячка люта в неживих очах.
Ось шукуються на марші в чоти і сотні —
Це наказ дають залізний очі кам'яні.
Отамане, отамане! Що це знову? — глянь:
Що це котиться на зустріч і дуднить земля?
Лунко, чітко одбивав копитами чвал.
— Це кіннота наша буйна, мов за валом вал.
Стали. Сотники шикують сотні у полки,
Отаману рапортують жовті мертвяки.
Розіславши на коліні мапу лютих Крут,
Отаман дав накази, стислі, як салют.
В млі спалазкують команди. Іскрометний пруг
Напинає ребра й руки на велику гру.
Тиша. Гостро різють очі стиснуті серця,
Оглядають, протинають душу до кінця.
Все гаразд. Такі не зрадять і не продадуть,
Лиш ножами душ розріжуть всеросійську муть.
Кроком руці! І рівний наступ крила розгорта.
Загартованих безсмертям знов веде мета.

Шепетівка шумить вуха, Жмеринка гуде.
То воскрес Василь Тютюник і полки веде.

Стукають Морзе: Тю—тю—цик. Плаче телефон:
Поють—ідуть. З повік вітає підсовєтський сон.

Отамане, отамане! — нестить очі даль, —
Всяє твоє роздерте серце зматовала сталь.

З грудей зникла синя пляма, загострився зір
Мускулясті кроки знову міряють простір.

Над тобою тяжко-тканий плече, бється сталь,
Ніби птах державний крила широко простяг, —

То орез старого Риму, — вісник еражих згуб:
Він несе в кістах сталевих золотий тризуб.

Микола Чирський.

Осінь.

Заспівав хтось про осінью євно далеч.

О. Стефанович.

Я сам закоханий до тебе, осінь!
Ти жєсеница закутана в імлі,
Твоє призначєння велике й досі
Не зрозуміли на землі..

Задумані плєса неба,
Спокійна мудрість сиріх хмар —
Ніхто не згадує у нас про тебе,
Як не прийдеши сама.

Ти біль землі скропи дощам
І приєстрасти вгамуй жєсурчаням
Ось, ось вже близько перед нами
Весна кривавих злив!

Я так закоханий до тебе, осінь,
Ти — жєсеница закутана в імлі,
Твоє призначєння велике й досі
Не зрозуміли на землі.

Не посилає нам проміні приєзрєства
З дзвінкого неба, сирього від дум!..
Про те їще єне шелєстіла тирєса
На українському степу, —

Що перша вєсна перекаже світлом,
Що громи першї переповістять
І цю одкажеуть недруги нам звідтам,
Яких ми мусимо спитать.

Вгамуй нас, осіне, твоїм спокоєм
І приголуб дочасно, приголуб!
Он вже не за горами вєсна-воїн,
Що нас візьме єна руб'...

З лірики Й. С. Махара.

Догоріло, догоріло...
Залишивсь лиш попіль білий.
А ті руки бідні мерзнуть,
А у серці вітер квалить.

О цей нестїциний, цей убогий лавр, —
Ні, не трофей, — офіра, мов образа,
Що світ на сивизну твою поклав, —
І спочиває на чолі окраса.

Зимно, Зимно... Розгрібави...
Все вже встигло перетліти, —
Хоч зірїти б руки бідні,
Хоч би руки ці зірїти.

* * *

Ні, не згасати, несучи бїду...
Посте, мусиш так могутньо вмерти
Як ура аном вивернутий дуб,
Що всім зиллям шумить в годину
смерти.

Переклад Е. М.

На маргінесі II. краєвої студенської конференції.

На нижім місці уміщуємо короткі звідолення про II. конференцію краєвого студентства у Львові. Сама конференція та її перебіг — це один з дуже вірадних проявів нашого студенського життя на Західніх Землях України за останні роки. Були часи великого захоплення нашого краєвого студентства, але й були періоди повної зневіри та апатії серед наших товаришів по цей бік ризького кордону. На той страшний занепад нашого студенського життя в Краю склалися різні причини: як акт Ради Амбасадорів з 14. березня 1923. року, унадок українських високих шкіл у Львові та інші. Приходило навіть і до того, що еміграційне студентство посилало краєвим делегатам на зїзд Цесус-а відповідні суми, аби таким робом уможливити краєвому студентству участь у всестуденських зїздах Цесус-а. Часи ці уже минули. Підйом дула серед наших товаришів в Краю великий. Усі дописи та грошеві посилки з Краю показують наглядно, що краєве студентство знов віджило й хоче бути авангардом у нашій культурній праці за кращу будучність нашої поневоленої Батьківщини. Центральний Союз Українського Студентства — «Цесус» — створило українське краєве та еміграційне студентство. Але татар праці та підтримка Цесус-а усе спочивали в більшості на еміграційному студентстві. Еміграційне студентство уже подекуди вичерпалося і не може давати своїй Централі той матеріяльної та моральної підтримки, що колись. Тим більший обовязок спочиває тепер на краєвим студентстві. Треба напружити усі наші сили, щоби поконати усі ті великі завдання, які спочивають на нас. А поконати їх зможемо тільки тоді, коли усі стоятимемо на висоті цих завдань і пам'ятатимемо, що ми сини бездержавної нації й що тому на нас лежить подвійний обовязок супроти нас самих та Батьківщини.

Хочемо вірити, що це захоплення на львівській конференції не є хвиливе, що це не солом'яний вогонь, який нагло спалахне й скоро погасає. Нам треба працювати систематично й холодно роздумувати над тим, що буде дальше та не зракуватися жадними хвилями неуспіхами, як це було до недавня. Инакше знов прийде той страшний духовий катаклізм та завдасть нам ще більшої шкоди ніж раніш. А це ми мусимо оминути. Наш привілей перед старшими полягає в тім, що ми можемо вплити на нашій тернистій дорозі, однак усе встанемо й дальше йтимемо. Тому нема нам чого страхатися хвиливої невдачі.

Хай кожний український студент пам'ятає, що він є неначе тим малым цвяхом у нашій великій українській всестуденській машині. Випаде цей цвях маємо дефект у машині; машина уже так добре не працює як до того часу. Коли більше таких цвяхів відпаде — буде працювати машина дуже але й ми не зможемо зробити ту роботу, яку нам поручено долею й Батьківщиною.

Це малецьке порівняння можна примінити й до наших студенських колективів. Коли відпадають члени — організація звичайно стає слабшою. Треба нам пірвати з собою слабодухів та ліняхів, а явних та впертих шкідників нап'ятувати на вічну ганьбу грядущим поколінням.

Ми й так собі уявляємо життя нашого студентства в Краю по II. конференції. Усе здорове та ідейне — до праці, негідників — викинути з наших рядів, щоби нам не шкодили та не клали колоди в нашій студенській праці. Краєве студентство мусить подати тепер руку нашим товаришам за кордоном й зміцненними рядами преспішити темп нашої праці.

Без активної підтримки краєвого студентства не зможе як слід функціонувати й Цесус. Думаємо, що не треба буде тих загроз та репресій, яких мусіла ужити Управа Цесус-а супроти недбалих членів в останній часі. Думаємо, що й без ініціативи Управи Цесус-а поодинокі громади-члени Цесус-а виконуватимуть обовязки супроти своєї Централі. Програм нашої праці міститимуться в резолюціях зїздів Цесус-а, які усі організації схвалювати. Инакше

ше не треба нам приймати жадних резолюцій — от так собі тільки для па-
ради.

Управа Цесуе-а може тільки витати той величезний здвиг нашої сту-
денства в Краю й висловлює надію, що в Краю піде тепер уперта система-
тична праця, яка поспинить не тільки українське красне студентство, але та-
кож і нашу студенську Централю, яка покищо знаходиться на чужині, але
свої коріння все мала в Краю.

О. І. Бочковський.

Фредері Містраль і Тарас Шевченко.

Мені агадуються слова великого чеського поета Яна Махара, не прига-
даю вже де й з якого приводу сказані. Добре затамив я тільки сенс їхній:
поети формують душу народу. Звичайно, це твердження можна застосувати
до кожного національного поета. Проте і передусім це відноситься до поетів
почеволених народів. А серед цих головню два народи — провансальський та
український можуть похвалитися, що з їхнього лона виїшли великі поетичні
генії та віщуні, по відношенню до яких попереду наведена думка Махара не
є тільки символічною метафорою, але — історичним фактом. Я маю на думці
Містрала та *Шевченка*: останнього провансальського «трубадура» й першого
новопровансальського поета вселюдського значіння, якому торік, в-осени
(8 вересня) в нагоді сотих роковин народження його весь культурний світ
складав захоплено пошану в його ріднім селі Маяні, та *Тараса Шевченка* —
цього «останнього» кобзаря і першого великого поета нової великої словян-
ської літератури, а одночасно по вислову авторитетного покійного швед-
ського славіста *Альфреда Єнсена* «не лише національного поета, але й *уні-
версального духа*, одного із світочів людства».

Коли *«Мірейо»* — архитвір Містрала — це мистецький малюнок вічно
живого Провансу, національний своєрідний кольорит якого не в стані був
знищити задушливий паризький централізм протягом кількох століть спіль-
ного політичного життя, коли *«Мірейо»* — передусім апогеоз провансаль-
ського села, де душа провансальського народу заховалася у всій своїй пи-
тій відрубности і самотності, *«Кобзарь»* Шевченка — це також жива та
вевмируща Україна, у першу чергу селянська Україна, а одночасно це не
лише українське національне Евангеліє та програма на будуче, але й поетич-
ний архитвір — найвищого вселюдського гуманітаризму, нової міжлюдської
етики, суспільного солідаризму й стихійного демократизму.

Майже немає жадної аналогії в *особистім життю* цих двох геніяль-
яльних поетів. Натомісьць, можна легко знайти чимало паралелізму не лише
в поетичній творчості їх, але також в їхнім поетичнім месіянізмі. Осо-
бисте життя Містрала було безприкладно щасливе, безхмарно-ясне, як со-
няшна його батьківщина. Все його життя було тріумфальним походом від
одного успіху до другого. Появою *«Мірейо»* він одразу здобув признання
в Парижі. Наприкінці життя він одержав нобелівську премію і став лявре-
атом світового значіння. Земляки ще за його життя поставили йому пам'ятник
в Арлі. Смерть його була спокійна та ясна, як ціле життя поета (р. 1914).
Чи треба тут кавати, яким контрастом було ціле трагічне життя геніяльного
українського кобзаря, ця страшна «трагічна симфонія», складена виключно
з мотивів жорстокої неволі, де тільки пара років та лише кілька днів його
особистого життя були справжнім «симфонічним інтермедцо»!!!

Містраль і Шевченко це сини народу й діти села. Один і другий були
все своє життя вірні цьому своєму походженню. Служити визволенню сво-
ього власного народу через розбудження приспаних і закріпачених селян-
ських його мас було для них немов національним імперативом.

*Обніміте, брати мої,
найменшого брата,
нехай мати усміхнеться,
заплакана мати —*

навчав український кобзарь, мріючи про майбутній «золотий вік» людства, коли

*на оновленій землі
врага не буде сусплата,
а буде син і буде мати
і будуть люди на землі...*

Поет любив свій рідний край і заповітно наказує своїм землякам його любити:

*Я так її люблю,
мою Україну убогу,
що проклену святого Бога.
за неї душу погублю...*

А на адресу земляків своїх він казав:

*Свою Україну любіть,
Любіть її... во время люте,
В останню тяжкую минуту
За неї Господа моліть!*

Коли Містраль закінчив свої студії й одного вечора вернув до рідної хати — (поет сам оповідає про це у своїх чудових спогадах*) — батько йому сказав: «тепер, хлопче, я виконав свій обов'язок. Ти знаєш багато більше, аніж мене навчили... Вибери собі шлях, який тобі до впокоби, а я от даю тобі твою волю. «Спасибі, відповів я, каже поет. Відтак він робить заяву, ні — складає національну присягу, якій залишається вірним все своє довге життя. Ось вона: — «І тут, продовжує Містраль (мені тоді минуло двадцять перший рік) — на порозі рідної оселі, з очима, зверненими на Альпілі, я поклав собі в голіві: *найперш піднести в провансальськй народі національне почуття, яке зникало під шкідливим впливом протиприродного та фальшивого виховання; по-друге, перевести це відродження національного духа, відновивши природну та історичну мову країни, проти якої сучасні школи провадили війну на смерть.* Все це неясно бурилося в моїй душі, але я відчував так, як я це кажу...»

Незабаром на ріднім хуторі зродилась у поета ідея безсмертної його поеми «Мірейо» і повстала перша її пісня, як він сам згадує у своїх мемуарах. «Отак запевнений, що ніщо мені не стане на перешкоді, одного вечора, задивившись на плугатарів, які йшли борозною за плугом, почав я — хвала Богові! — першу пісню «Мірейо», ту «Мірейо», яку пишучи автор мав «на думці селян із Кро та Камарги» та яка одразу ж на вступі одержала цю незвичайно символічну присвяту, що яскраво характеризує поетичну творчість Містрала: «Во я співаю тільки для вас, чабани та землероби». Ще виразніше цей саме характер свого першого архитвору Містраль підкреслив у спеціальній присвяті великому французькому поетові Лямартинові, який з великим захопленням привітав поючу «Мірейо» у р. 1859: «Я тобі присвячую Мірейо: це моє серце і моя душа. Це цвіт моїх двадцяти років; це виноград із Крау, який цілим гроном дарує тобі *селянин.*»

Селянство, як головний носій провансальської національності, пробудження приспаної батьківщини, а передусім класичної її мови — це провідні мотиви літературної та громадської діяльності Містрала так само, як і поетичної творчості Шевченка. І коли шляхи досягнення у них не все однакові (український «кобзарь» — був дуже сутореволуційний, новопровансальський «трубадур» — навпаки яскраво еволюційний, його девізою немов були *ра х е t l i b e r t a s*) проте для обох них визволення власного народу та краю із чужої неволі було все заповітною метою та єдиною рацією існування. Аж коли буде оголошене друком величезне досі неопубліковане листування Містрала, світ побачить, скільки національного самостійництва було в його змаганнях, якою *політичною* по своїй суті була вся «аполітична» його діяльність! Тоді лише буде зрозуміле, як неслучно робити висновок з його негативного відношення до тактики *сепаратизму* про його зовсім безсумнівне національне самостійництво. Вже торішній ювілей Містрала дав під цим оглядом чимало

*) Вийшли і в українському перекладі пані Ганни Чикаленкової п. н. «Спогади й оповідання» (Загальна Бібліотека), ч. 177—179).

дуже цікавого документального матеріалу. Шарль Террен («Le Temps» 1930, 10 вересня): «Політика Містрала на підставі певданого дистубування», слушно констатує на основі передбикного знайомства з цим листуванням Містрала, що «все його життя було присвячене Провансу; деякі засадничі його заяви, позичені з неопублікованої кореспонденції, свідчать про одностайність поглядів поета, що сворідно був великим політиком та навіть борцем» (Підкреслення моє. Б.) Особливо міцно політична нота виявилася у Містрала наприкінці 60-тих років під очевидним впливом каталанських самостійників і зокрема великого каталанського поета-емігранта — В. Балатера. Історик руху фелібрів (що повстав року 1854 з ініціативи Містрала з метою ригування провансальської мови від забуття, в яким вона перебувала від часу коли керуючі класи, зрадивши гонор Провансу, на жаль, звели її тільки до хатнього вжитку)*, Еміль Ріперт каже, що від 1861 до 1870-тих років «Містраль жив у якимсь провансальсько-каталанським міражі, мріючи не тільки про відновлення старої мови Провансу, але навіть про цілу більш чи менш незалежну від французького життя організацію його й що такі думки часто знаходяться в його висловах, а символічно й суцільно ви-словлені у великій його поемі «Саленда»**). (Підкреслення моє, Б.) Зокрема гостро ці його настрої виявились у славетній та відомій його поемі «La Comtèssò» (Княжна), що ввійшла в його збірку «Золоті острови», 1876). У ній Містраль оповідає історію одної колісь щасливої, а тепер дуже нещасної княжни, яку зла сестра, щоби захопити її спадщину, замкнула до монастиря. Усі гадають, що вона замучена й вже мертва, але це неправда. Нарід її не забув: в його пам'яті вона все ще живе. Надійде час, коли на заклик провідників нарід гураганом падетить на цей монастир, зруйнує його і на азість підступній сестрі понищитьусе. «Потім повісимо на гратах сусідніх ігумено цього

Фр. Містраль

монастиря та скажемо княжні: відновись у красі! геть звідси сум! Геть! Хай живе радість, хай живе!»***) Ця поезія, написана року 1866-ого дуже нагадує своїм духом та навіть стилем кращі твори Шевченка. У ній імперативно звучить ідея національної самостійності та визвольної боротьби. Цікавий епіграф та рефрен до неї. Перший — це афоризм каталанського поета Балатера про провансальську мову: «кажуть, що вона мертва, але я вірю, що вона жива». Приєпів Містрала є дуже симптоматичний: «Ах, колиб вони могли мене зрозуміти. Ах, колиб вони хотіли мене наслідувати». Зрозуміло що «Княжна» викликає велике заворушення серед французьких ворогів провансальських фелібрів: на голову Містрала посипалися закиди в злочиннім сепаратизмі...

Не однаковими шляхами йшла літературна творчість обох поетів. Вибухово, немов вулкан, проявлялася вона у Шевченка; спокійно, як Рона, текла вона у Містрала.

У першого вона була дуже обмежена часово трагічними обставинами його життя; у другого навпаки все забезпечувало як найкращі умовини для всебічного творчого розвитку. Тому літературна спадщина Містрала значно більша своїм обсягом. Проте, з погляду національного значіння й мистецької вартості літературна творчість обох цих поетів є конгеніяльна та однаково безприкладна у світовій історії письменства. Не є завданням цих рядків докладно зупинятися на цій дуже цікавій та вартій досліді порівнюючим ме-

* F. Jean — Desthieux: Fr. Mistral, Son oeuvre. Paris. 1922. p. 7.

** E. m. Ripert: Le Félibrige. Paris, 1924. p 111

***) Div. Anthologie du Félibrige Provençal (1850 à nos jours) Paris 1920, p. p. 78—87.

тодом те лі. Тут я лише мимоходом констатую аналогію між Шевченком та Містрадем... Врешті ще одна й остання аналогія. Обидва ці націоналісти поети-віснуди трактували визвольні прямивання своїх народів від кутом вічності, ставлячи їх на більш широкі базу культурно-племенних взаємин. Шевченко, як один з членів кирило-методієвського братства арівів про само-стійну Україну у вільній спілці всіх *словянських* народів. («А я шашком Богу помолося, щоб усі словяне стали добримн братамн і і синамн сонця правди...») Містраль шляхом обєднання *латинських* народів з Провансом на чолі хотів абудувати свою «соняшну імперію» (*l'Empire du soleil*) столицею якої маза бути провансальська Марсель. У році 1885 він писав в однім листі: «Моім переконанням є, що фєлібрїзм допоможе вирішенню великих *суспільних* і *політичних* питань, які зворощують людство. «Ми мусимо намагатись здійснити латинську конфедерацію та воскресити Прованс відповідно до його характеру й волі в латинській конфедерації» (Див. цитовану мною статтю Террена. Підкреслення в наведеном тексті мос. Б.).

Містраль і Шевченко з геніяльною мистецькою інтуїцією поетів у своїй літературній творчості накреслили *національну програму* майбутнього для своїх народів. Проте їх творчий націоналізм був накладений на непохитнім фундаменті *вселюдського братерства й згоди*. От чому вони обєє не лише великі *національні* поети, але й генії *світowego* значіння, живі та невмируші маяки на історичнім шляху розвитку й поступу, перед якими з однаковим шєтєтом схиляють чола культурні народи цілого світу.

*

Ці мотиви расової солідарности в поезії Шевченка та Містрала є передусім проявом *расової романтики*, що в XIX столїтті грала чималу ролю в національнім відродженні поневолєних народів, які в расі добачали скріплення нації. Звичайно, сьогодні ця расова романтика вже цілком належить до минулого, як перейдений етап у процесі самовизначення та усамостійнення поневолєних народів. Раса — це політичний фактор минулого, нація — сучасного. Коли раса тепер висовується як політичний чинник, то ролі її зєвно реакційна. Натомість нація історично звязана з демократичними змаганнями нової доби, через що вона була революційним і все ще лишається поступовим чинником модерної політичної еволюції культурного людства. Але в цій еволюції поруч з моментами *національного індивідуалізму*, є також яскраві прояви *універсального солідарізму*. Містраль і Шевченко пророчо відчували ці віяння майбутнього. Самостійність народів вони базували не на *національній ізоляції*, але органічно звязували її з *міжнароднім братерством*. Цим не в останній мірі пояснюються *словянські* мотиви у творах Шевченка, та *латинські* у творчості Містрала...

Панас Феденко.

Історичні паралелі.

Кожного, хто має чуїне вухо до кроків історії, мусить здивувати вражаюча подібність деяких моментів минулого України з її сучасним положєнням. Аналізуючи сучасні події, створюєш собі вражіння, що власне прототип цього вже був у нашій історії. Маю на увазі події перед і після нещасливої баталії 1709 року, коли шведи

«утікали з Мазєпою
в Бендери з Полтави».

Нїхто не заперечує рис грандіозности, що їх мали плани царя Петра I. Вдумливий німець, спостерігач «індустріалізації», яку не вважавчи на зєсі перешкоди шалєним темпом переводив Петро I, зазначає у своїх спогадах:

«Там, де у москвичів паує страх і слїпий послух, а не розум, там вони будуть попереду інших народів, і коли цар протримає своє берло ще хоч 20 років, то він поведе свою державу так далеко (саме настїлком зазначєного послуху), як ні одиє монарх у своїй державі! (Мемуари Вебера, «Руський Архив», 1872 р.).

Характеристика блискуча, на жаль, бо ті самі риси «страху й послуху» виявив російський народ і в сучасній революції. «Геній російського народу — це довготерпіння», — писав колись Суворов, хвалячись цією «геніяльною» прикметою перед «гнилим Заходом». На це він дістав від Драгоманова відповідь, що Дагомеяні це більш терплячі (бо примітивніші).

Не розум, а послух і страх — рушії суспільної еволюції Московщини ще з часів Івана Страшного.

Наслідки «індустріялізації» Петра I (він теж мав свій плян, лише не 5-річний, а 10-річний, бо казав: «нам Европа потрібна лише на 10 років, а там ми до неї обернемося задом») показали себе дуже скоро. Той самий мемуарист зазначає: «Через тиранство урядовців та дворян людяність не має ні охоти ні нахилу докласти рук до чого небудь і дбав лише про своє убоге щоденне прохарчування».

Страх і послух виключають персональну гідність людини. Хоч Петро наказав московцям голити бороди, носити європейське убрання, заборонив називати себе в листах до царя «холопами», але холопський дух лишився й надалі і царська «дубина» одноково наганяла страху й титулованим і простим людям.

Власне, Петрові реформи остаточно знищили в Росії аристократію в тому значінні, як вона була в країнах західної Європи, з правом мати свою власну думку, навіть з претензією на «фронду» монархові. «Временисткі», всі оті що попали «із грязі в князі» — «графі» Кутайсови, «князі» Мещікови, «барони» Воробйови й Шафірови та усі інші, почавши від Петра I до Павла I — хіба вони залежні і влячні лише царям та царням за свої титули і маєтності, могли мати свою гідність, хіба могли думати про якісь свої природжені права?

«Мої предки у хрестових походах не брали участі, а талірки подавали» — так влучно окреслив Салтиков-Шчедрін походження російської аристократії.

«У мене тільки той вельможа, на кого я дивлюся, і лише доти, доки я дивлюся на нього», — проголошував цілком логічно цар Павло I.

В Англії сучасна демократія й парламентаризм повстали на ґрунті оборони аристократією своїх прав від короля. Пізніше ті права, здобуті аристократією, поширено було на всі верстви суспільності. В Росії «страх і послух» створив із бояр і дворян царських холопів, знаряддя царської самоволі: за маєтності російське дворянство жертвувало свою «честь». Про цих царських холопів писав один француз, що був на московській службі за Петра I: «Слава, честь, безкористя здаються їм пустою вигадкою; вони не можуть собі уявити жадних речей духовних і обмежуються тими, які досяжні почуванням; вони не можуть зрозуміти, що той, або инший шляхетний чужинець, що приходить до них на службу, керується поглядом відмінним від бажання придбати собі тільки гроші. Навпаки, вони ще навіть глузують між собою з чужинців, як з людей, що продають своє життя за малі гроші» (наведено у Вебера).

Московщина міцно посіла Україну по 1709 році, а з кінцем XVIII. століття захопила майже цілу територію українську.

Український характер стоїть як найдалі від «страху й сліпого послуху». «Черкасска патость» (ненадійність) — це *terminus technicus*, яким означували московські дипломати настрій українського народу. Слово «раб», «холоп», «музик» було найгіршою образою для українця. Навіть у «статях» гетьманів при виборах ставлено вимоги до царського правительтва: «музиками і хохлами не називати».

Навіть такий «любостяжатель», як наказний гетьман Павло Подуботок, викликає наше співчуття, коли відважно вступив в обороні прав українського колективу (старшинського) перед самим розлученим Петром, який любив катівське ремесло.

Кашістова «Ода на рабство» з року 1783, епод Сковороди «De Libertate», де наш мудрий «старчик» вільність, свободу ставить вище всього на світі, і золото вважає за болото в порівнянні до волі, — це відгуки української умонастроєності, які не втавють протягом усього процесу нашого історичного розвитку. І не диво: нарід, який могутнім ударом року 1648

скасував на своїй землі панщину і не давав їй зновитись постійними повстаннями аж до кінця XVIII століття, цей бар'д, що умирив «за древні вольности свои» (вираз літописця Величча) очевидно має іншу традицію і менше страху й послуху, ніж ті народи, над якими тяжила панщина догі століття.

Не випадково, що поезія українця Шевченка перша послідовно штурмувала царизм, не випадково, що навіть у формах всеросійських бойових організацій — Виконавчий Комітет Народної Воли — повстав на Україні і склався переважно з українців (Полко, Лизогуб, Кибальчич і безліч інших).

Словами Пушкіна можна сказати, що завжди

«Україна глухо волновалась»...

Щоб придавити Україну Петро після полтавської «вікторії» намірився скасувати козаччину, але боявся, що українці зєднаються з татарами (Вебер). Тому він «вишукує інші, не такі помітні способи, щоб цілком поволожити та знесилити Україну. Для цього цар завів на Україні постійні московських полків, всякі податки (напр. «мазенщину», яку платили ті місцевості, що спичували шведам і Мазені), поштової стійки і т. д. «Наслідком цього, писав Вебер року 1716, уся їхня (козацька) країна зруйнована до такої міри, що тепер вона не нагадує й тіні колишньої України». Петро завів на Україні державну монополію на поташ, на рибачий клей (карук), на дьоготь і «велить продавати ці продукти за таку ціну, яку він хоче».

Такі факти з минулого перед 200 роками можна наводити без кінця; паралелі до сучасних українсько-російських відносин кожний читач має перед власними очима.

Хочу звернути увагу на специфічне затрування української психіки, яка ставила вище над усе свободу, елементами «страху й сліпого послуху», розвиненого історичною долею в російським народі. Не тільки економічно руйнувала Москва Україну, але робила все для того, щоб внести розстрій в уми. Все, що стояло розумом, освітою, незалежністю поглядів вище, переманювалось або перетягнуто примусом до Росії — або нищилось, «Мазенинці», які вертались з нещасливої еміграції в надії на царське помилування, вислано з України разом з дітьми та з онуками, щоб «змєна» не мала коріння й нащадків «Мазенинських» дітей віддавали у Москві до шкіл, де навчали їх тодішньої «політграмоти», якої зразок наводимо нижче. Петро Мирович, син генерального бунчукового Федора Мировича, що перебував з Орліком на еміграції, писав з Москви року 1732: «блаженныя и вѣчно достойныя памяти императорское величество Петръ великій отечески соболѣзнуя о посполитомъ своемъ малороссійскомъ народѣ отъ своихъ малороссійскихъ старшинъ зѣло обижденномъ, а хотяще оной охранять изволить указать тѣмъ старшинамъ суду генерального... выбхати, а за непотребные воровским умысломъ сочиненные и нахальныя прошения съести за арестъ въ Санктъ Петербурхи дозволено». (Арешт Подуботка і др.). Чи в сучасних віршах такого Сосюра на честь «Ленінграду» не чути тієї самої петровської політграмоти:

«Вже минув той час,

Що я бився за якусь там Вкраїну,

Що нею дурено нас» («Червоний Шлях»).

Висилання козаків на лінію та каналські роботи і теперішнє винищування т. зв. куркулів в лісах Архангельщини та Вологодщини, облірвання України податками, бездушна централізація, яка скупчує промисловість біля Петербургу та Москви, нищення всякої незалежної думки, виховування у страхі і послуді — все це та сама система; і в більшовицькій «новині» ми чуємо давно знайому — петровську «старину».

Як за царів, так і тепер фабрикують «самоотверженних малоросів», безхребетних аспірантів на «чини» та «жаловань».

Російський міністр царя Олександра I, Кочубей, сам українського роду, інше, що не може стояти на вузькому погляді «малоросійського отчезства», а комуніст Лебідь, теж видно тієї самої породи, писав року 1926, що вважає за контр-революцію саме ставлення питання про якісь особливі інтереси України...

Російський парід, за виразом одного з перших «сменовеховців», Губера («О сменах вех», Петр. 1922) має вроджене «мистецтво послуху» («искусство повиноваться»). Українці «не досерли» до цього і най мнше нас ця чаша холоства.

Сумна сучасна дійсність, сумні паралелі в мислудім... Але де-не-де блисне така огник надія, що народидьої свідомості не зломлено, що наша правда не змирає. Пригадує характеристичний факт, як одного разу ще перед колективізацією большевізована кооперація поширювала по Україні плакати про сіяння буряків, на яких було видруковано російською мовою:

«...Мужики,

Если вы не дураки,

Сейте только бураки!»

Серед сільської людности повстало таке обурення проти плакату, зокрема за назву «мужики», що совлада мусіла їх пошпитати.

Поки ще є в людности хоч крихта своєї людської гідности хочби й супроти найжорстокішої влади, надія на волю не загинула. Біда, коли б ворогові вдалося прищепити українському народові рабську психіку сліпого послуху холопського «непротивлення злону».

Вірю, що цей невідляницької психіки українському народові ніякі бичі й скоріюїни не прищеплять. Бо ще літописець подій Хмельниччини та Руїни, так званий Самовидець, писав, що «Україна не звикла терпіти».

13. III. 1931.

Др. К. Чехович.

Що дає нам Ніцше?

Про Ніцшого вже так багато писали і переписували, що може воно добре буде, коли ми залишимо все те на боці і поставимо собі питання: чи є що доброго у цілій парадоксальній філософії цього хоробливого мислителя?

Ніцше це філософ без системи, а радше філософ-поет. Він не вміє упорядкувати своїх думок у льогічні групи і у добре повязані ланцюги, не вміє з одної думки робити льогічного висновку про необхідність дальшої, але вате одягає їх у блискучі мистецькі шати, і перескакуючи від одної до другої, зацікавлює не лише глибиною, але і несподіванкою і парадоксальністю. Якщо станемо на тому становищі, що філософія має сповняти свою ролу також в життю широких мас, що вона має розганяти загальну дрімоту і лінивість думки та поглиблювати її русло, то ця мистецька форма і парадоксальність буде для нас одною із додатніх прикмет філософії Ніцшого.

Але сам Ніцше каже, що не треба йти зі своїми думками між людську масу, щоби там ті думки не спростачили. І це правда, що для поглиблення власної думки треба трохи віддатися від людської громади; але яку-ж вартість мали би і найглибші думки, якби вони залишалися власністю одної людини? Практично і сам Ніцше не залишився у своїй аристократичній самітності, лише писав і друкував свої твори та пускав їх між люди.

Думки Ніцшого знані у нас головню з його досить містичного твору «Так мовив Заратустра». Інші його твори, такі як «По за межами добра і зла» чи «До генеалогії моралі» чи «Антихрист», що їх європейська критика вважає за вершок його філософичної творчости, у нас менше знані. Усі згадані твори належать до останнього періоду філософичного розвитку Ніцшого, т. зв. того, коли його ідеалом стала «надлюдина». — Передим таким ідеалом був для нього зразу геній мистецький, а згодом людина науки. — Надлюдина, цей останній ідеал Ніцшого, це будуча сильна і вільна людина з непохитною волею до творчости і панування. —

Філософію «надлюдини» треба розуміти як цілком оправданий голос протесту людської душі проти насильства маси над одиницею, проти кличів соціальної рівности і матеріялістичного детермінізму. Та коли Ніцше у справедливому обуренні проти сучасного йому ідеалу демократичного подає нам свій ідеал бруталного аристократичного індивідуалізму, то ми відкидаючи перше, не можемо прийняти і цього другого.

Надлюдина як ідеал фізичної і душевної досконалості, як мета, до якої людство повинно прямувати у своєму розвитку від стану звірячого через стан нинішньої недосконалості і слабости у вищій сфері сили і непохитності, — такий ідеал треба оцінювати як щось гарне і добре, як щось таке, до чого кожна людина у своїх світлих хвилинах прямує і за чим ціле людство тужить. Це ідеал філософічного оптимізму, ідеал життєрадісний, і його етична вищість над песимістичною зневірою очевидна. Це не є той індивідуалізм нинішньої егеотичної людини, що його проповідував попередник Ніцшого Макс Штірнер. Ні! Це є мета і план для свідомої перебудови нинішньої слабкої і дрібно-людяної у сильну, велику і творчу «надлюдину» будучности.

Але гарна думка про надлюдину замоталася у Ніцшого у мряковиння романтичного способу думання. Він перемішав такі поняття, як силу з насильством, непохитність з брутальністю, незалежність думок і вчинків з неморальністю і злочинністю. Усі ті поняття стали складовими елементами його «надлюдини», і тому така надлюдина, як її мал.се Ніцше, з усіма неетичними атрибутами моральної розперезаности і брутальности, не може бути нашим ідеалом. Цей образ надлюдини треба очистити розумовою критикою і відкинути все те, що прилипло до нього у мряці романтичного ідеалізування необмеженої волі одиниці та в наслідок браку віри в абсолютні цінности в ділянці людського пізнання і моралі.

Можемо разом з Ніцшем закидати Плятонови, що він помилявся, коли учив, що ідея добра існує реально десь у надзвичайному світі як прототип усього конкретного добра. Вже Арістотель що помилку відчував і старався її направити. Та не забуваймо, що помилка у формуляції цієї тяжкої філософічної проблеми ще не нищить тої правди, що за словесною формуляцією скривається, а саме думки про спільні основи і спільний напрямок розвитку етичних засад усього людства та про їх абсолютну обовязковість і правдивість. Бо при всіх помилках і різницях у деяких подробицях, що випливають з різного ступня розвитку людської громади, людська етика є все одна і незмінна.

Віру в абсолютну правду Ніцше називає забобою. Християнство, на його думку, прийняло ту віру від Плятона, і йому здається, що з тою вірою треба боротися. Боротьба проти християнства створює, як він каже, те гарне напруження духа, що характеризує модерну європейську людину. А модерна людина це той, хто відважується іти не лише за правдою, але і за брехнею. Брехня, на думку Ніцшого, має в життю не меншу вартість, як і правда.

Таку рівноправність брехні і правди, таке заперечування вищої і абсолютної вартости правди і взагалі цілу ту романтичну забганку нищити основні закони людської думки задля фіктивної свободи одиниці, мусимо оцінювати як явище негативне і фантастичне. Людське життя на кожному кроці вимагає правди і ми не довго могли би тішитися «свободою», якби ми напр. замість приймати правду, що $2+2=4$, пішли за брехнею, що $2+2=5$. З наукою Ніцшого, яка виступає проти влади правди і добра, з філософією, яка іде за брехнею і виходить «поза межі добра і зла» та забігає у сферу аристократичного аморалізму, ніколи не погодиться здорова людська думка.

У філософії «поза межами добра і зла» яскраво виявляється романтизм Ніцшого, той романтизм, що проти влади розуму видає клич «повороту до природи», думаючи, що на назву «природи» заслужила собі лише підсвідомо законність інстинктів, як щось нібито єдине добре і корисне для людини. Та усі палкі заклички романтиків, щоби людство вертало назад до «природи» не могли завернути людини з її людського шляху кудись на ступінь звірячого, буйного щасливішого життя. І протести Ніцшого проти людського розуму і етики, хоч і як вони подобались, мусять замовкнути перед обличчям думаючого людства. Правди у них хіба стільки, що не сам розум кермує життям людини, та що є багато інших, часом цілком сліпих сил, які рішають про наш вчинки і успіхи; та якраз розум це те світло, яке повинно шораз ясніше освітлювати нам шляхи нашого дальшого, справді людського життя.

«Уважайте, ви філософи і приятелі пізнання, — каже Ніцше — бережіться мучеництва! Бережіться терпіння за правду!» — І треба з ним згодитися, що справді саме терпіння за правду не має ніякої вартости. Не треба бажати собі такого терпіння, бо тоді сама правда зробиться чимось побічним,

а людина сама себе зруйнує фіктивною авреолою мучеництва. Нашим ідеалом мусить бути не пасивність лише активність, не терпіння, лише боротьба за правду. І лише в боротьбі за правду процвітає справжнє людське життя.

Та сам Ніцше так не думає. Він не бачить вартости правди і не бажає собі ані терпіння, ані боротьби за неї. Він радить зберігати аристократичну нейтральність, здалека від усього бруду боротьби. — З цим ми погодитися не можемо. Висока ціль перемоги правди мусить нам все в життю присвчувати, а тоді і сама боротьба за неї стане для нас святим обов'язком; тоді увесь той необхідний бруд боротьби не віджене нас на вигідне становище майже злочинної аристократичної нейтральности. — Нейтральність добрих і розумних веде необхідно до перемоги брутальних злочинців і дурнів.

У Ніцшевій критиці сучасних засад моральности є багато правди. Він добре бачить, що у старовині поняття добра мало инший зміст ніж у нинішній етиці, що виросла з християнства. Старовина протиставила добро усьому слабому, збавілому, ніжному і поганому. Нині добро це — протилежність сили і твердості; добрий це той ніжний, чутевий, слабкий і звичайно покривджений, що проповідує засади милосердя і рівности. — Це правда, що в нинішньому поняттю добра є забагато надмірної чуттєвості, м'якості і безсилости. Такою добротою м'які люде спричиняють звичайно більше зла ніж тверді і рішучі своєю силою і прямолінійною перемогою. Але знову проти Ніцшого треба зазначити, що твердість і сила не мусить і не повинна нехтувати етичних засад, і не можна стожикнувати її з грубим, неморальним насильством. Клич Ніцшевої «вільної» людини, що «ніщо не є правда» та що «все є дозволене», мусимо рішуче відкинути.

Юрбу оцінює Ніцше цілком справедливо. Він бачить усі її низькі інстинкти, її жаждобу судити других і скриту ненависть до всіх тих, що виросли понад неї. Чернь розуміє рівність звичайно так, щоби усіх, що стоять вище, стягнути в болото і так зрівняти їх з собою. Вона з насолодою шукає за якою-небудь плямкою в життю визначніших одиниць і любується усіми дійсними чи вдуманими їх прогріхами, часто використовуючи те все для своєї пімсти. Бажанія понижати та мститися — це справжнє евангеліє черні.

Ніцше добре підглянув душу черні, і треба разом з ним ясно сказати собі, що люди ніколи не були рівні ані фізично, ані економічно, ані духово, і ніколи рівними не будуть. Цю нерівність треба добре зрозуміти, бо щойно на ній можна зачинати розумну й трітку організацію усього людського життя. Але Ніцше висуває проти черні владу нічим необмеженої аристократії, владу неправди і неморальности, владу неетичної тиранії. Він неначе не бачить, що психологічно до черні можуть належати не лише незможні, неосвічені маси, але також і високі верстви аристократії. Нерівність між людьми він розуміє так, що одні мають бути панамі, а другі підданими і невільниками. Ясно, що такими етичними засадами можна легко оправдати кожне насильство людини над людиною, кожду тиранію у щоденному приватному життю і в життю цілих народів. Таку етику, як помилкову і нелюдську, ми відкидаємо. Ідеал надлюдини з усіма тими атрибутами, що їх туди сам Ніцше вкладає, це ідеал неморальний. Лише дещо доброго можемо собі з нього вибрати. Творча активність і самостійність думки, критичне відношення до деяких конвенціональних засад сучасної моралі, а також до віри у всемогутність людського розуму і наукової правди, і нарешті сильна, непохитна воля розвиватися вгору понад духове багно черні у ясні сфери вищої людини будучности, це те, що для всіх нас повинно стати ідеалом і зародком кращого майбутнього.

Через перемішання поняття сили з поняттям насильства Ніцше для багатьох став філософом насильства. Ми приймаємо його лише як апостола мужньої активности і сили одиниці. Але Ніцше сам це філософ-поет, і як поетові йому треба було сильних контрастів доведених до крайности. Глибока психологічна аналіза цілого моря людської підлости і злоби, безліч людських слабостей і помилок, а головню усіх темних сторінок демократичних клівів, що ведуть до знищення духового життя і до втечі одиниці від усякої позитивної і відповідальної праці, витворила у його мистецькій уяві ідеал надлюдини в образі гордого і жорстокого аристократа з нагайкою в руці. — Приглядаючись до нинішнього повоевного стану усього людства, можемо цей його ідеал оцінювати лише як правдиву пророчу візію про ті

часи, в яких ми живемо. Але наш ідеал будучої досконалої людини не стоїть на спині чи на трунах усіх слабших, ніжніших і дурніших, хоч і не дозволяє відтнути себе від верми суспільного життя.

У своїм житті Ніцше ніколи не пробував реалізувати той ідеал, що його у своїх творах проповідував. Його відношення до других людей, а вже найбільше до жінок, було надзвичайно м'яке, ніжне.

Свій ідеал надлюдини він заперечував не лише своїм правничим життям, але також другою основною думкою своєї філософії, а саме думкою про вічний поворот. Усе, що є, вже колись було і знов колись прийде. І це вічне колесо історії крутиться незалежно від нашої волі. — Ясно, що такий фаталістичний детермінізм нищить можливості якоїнебудь мети, нищить ідею надлюдини і цілу попередню концепцію буйного розмаху волі одиниці. Бо хіба-ж можна спрямовувати свою волю до ідеалу надлюдини, коли сам історичний процес веде автоматично до повторювання того, що вже колись було. При такому світогляді мусимо прийняти думку, що і надлюдина вже колись була, і що знов колись прийде незалежно від наших зусиль. Це була та страшна думка, що спричинила нашому недужому філософові найбільш болючий удар. У цій думці про вічний поворот явився нам дійсний Ніцше: безсильний і сумний до розпучки, без маски штучної радості, без істеричного сміху, без вигуків про сильну надлюдину, ніжний вихованець жінок, хоробливий, самітний, нещасний песиміст. — Такого Ніцшого ми також відкидаємо.

Цей невеликий вибір думок Ніцшого доповнім собі ще одною здоровою думкою його філософії. Вибираємо її тому, що в ній криється глибока правда, яка відриває нам очі на нашу майже загально-національну недугу, на національну незрілість кожного з нас.

«Якусь звірину, чи рід, чи індивідуум — каже Ніцше — я називаю знесованими тоді, коли вони вибирають і вище цінять те, що для них шкідливе». — «Де нема волі до влади, там є упадок.» — «Народ гине, коли він свій обов'язок заміняє на поняття обов'язку взагалі. Ніщо не приводить глибшої і основнішої руйни, як кожний «неособовий» обов'язок, як кожна жертва перед молодом абстракції» (гл. Антихрист, §§ 6 і 11.). — Лише добре загляньмо у свою власну душу, або пригадаймо собі недавні часи нашого державного відродження, та захищаючи на боці зовнішні обставини, пошукаймо у нас самих за джерелами нашої слабости і нашого упадку. Побачимо, що недавня історія нашої нації — це яскрава ілюстрація і потвердження правдивости цих думок Ніцшого. Абстрактні демократичні кличі, що викликають духову несмілість, апатію і дрімоту, абстрактний соціалістичний ідеал, що кожну національну незрілу людину веде до шкідливої віри в автоматичну розв'язку «національного питання», як тільки прийде розв'язка «важливіших» соціальних питань, або до крайнього легковаження всякого національного принципу в культурному житті людства, оце ті найголовніші отруйні ідеали, що спрямовували головну течію і розмах нашої енергії, енергії приспаної і в огні революції розбудженої нації, кудись на чужі млини. І тому в той рішачий історичний момент ми не виплили на поверхню повновправного життя. Тому і досі ще видіємо в неволі під владною рукою чужих господарів.

Та найгірше було би, якби ми і надалі не бажали собі вирватися з обіймів убийчих для нас ідеологій, та якби ми, нехтуючи усім болючим досвідом нашої історії, і тепер ще не відважувалися розвалити у своєму серці молоха абстрактної «людини». Це було би продовженням самовбийчого національного самовідречення, якби ми не пробували животворним огнем української національної ідеї розбудити себе самих і цілу нашу націю до нового творчого життя, якби ми своєю непохитною вірою в нашу конкретну, національно оформлену, майбутню українську людину і українську культуру не допомогли українській нації розгорнути її могутні крила до вільного, високого лету.

Жертвуйте на пресовий фонд ЦЕСУС-а!

О. К. Мицюк, проф. Українського Університету в Празі, член Збору для досліду Словаччини та Підкарпатської Русі.

Сани в похоронах верховинців Карпат.

В-осени 1930 р. мій учень, абсолювент Леонович, робив поручене мною анкетно-економічне обслідування верховинських сіл Лютого і Черноголова, що лежать в Березнянській окрузі недалеко Ужока. По закінченню він давав про те звіт на моім семінарі народнього господарства при Українській Господарській Академії в Подєбрадах і між іншим згадав, що бачив, як у початку жовтня, коли не було снігу, селяне с. Черноголова з хати вєвли труну померлого на двинтарь на саних, запряжених волами. Він і ніхто з присутніх студентів-українців не зрозуміли, що то власне було за явище. Зачиняючи дискусію на семінарі я натякнув, що похорон на саних влітку не є якась випадковість, а що то рєшткі старовинного звичаю. По закінченню зборів до мене підійшов оден студент з Галицької України і повідомив, що на тїм боці границі у верховинської людности ще досі стривається місцями звичай, і літом виражати мерця до двинтаря, хоч снігу й нема, так само на саних, запряжених волами.

Після цього на слїдуючїм семінарі мені, по фаху економісту, прийшлося дати студентам слїдуюче висвітлення нині рїдкого звичаю, що подекуди в Карпатах досі є зберїгєся у старїм вигляді.

На Україні уживання саней на похорони науково встановлено, починаючи з X столїття. На похорон Володимира Святого (липень р. 1015) уживано сани; теж за похорону його двох забитих синїв Бориса та Глїба, що одбуваюся в травнї місяці; теж за похорон князя Ізяслава на початку жовтня р. 1079; теж Михайла Святополка в травнї р. 1113 і багатьох инших князїв кївських. Слова князя Володимира Мономаха, що заповіт свїй він робить «Сидячи вже на саних», означають, що він його робив у передчуттї скорї смертї. З X до XIV в. цей звичай-рїтуал на Україні заховувався, як серед вищих клас, так і серед простого люду.

Потїм ополячена вища шляхта України його забуває; лише простий український нарїд та почати мїщанє-і сїльська шляхта продовжують його дотримуватися. З одного документу XVII в. видко, що той звичай ще тримався, хоч і з однією зміною: за старовинних князївських похорон похоронні сани тягли люде, а в цїм часі — воли. Сани запряжені волами остали похоронно-рїтуальним явищем і на далі. Такий саме похорон уживано в половинї XIX в. в лїсовім Радомиськїм повіті на Кїївщині: селяне возили «тіло вмерлого на двинтарь на саних, запряжених волами, навіть влітку». Той же звичай існував на Кїївщині і року 1887. У р. 1894 той звичай похорон в саних літом і на волах знайдено на Подїллі в Балтськїм повітієс. Кривім Озері: домовину з тілом небїжчика, заможнього хлїбороба, в лїтнї місяці було поставлено «на звичайних копильчистих саних, які тягли на двинтарь три пари волїв, запряжених цугом», таким почесним похороном вшановувалися там «тільки поважні старі господарі». В той же 1894 р. подїбний звичай практикувався і в сусїдній херсонській губернії. Певно, що той звичай траплявся і по місцевостях Наддїпнрянської України.

Що ж до инших частин розселення українського народу, то в Східній Галичині його зафіксовано у р. 1894 у Березовї коломицького повіту, в серпнї місяці. Карпатські гори є добрий консерватор найцікавіших пережитків глибокої старовини. У гуцулів одмічено похорони на саних в лїті запряжених волами у р. 1889. Для сучасної Підкарпатської Русі той звичай зазначувано на 1896 р. з тою особливїстю, що дїтей-мерців ношено на двинтарь на руках, а дорослих возили «на саних, навіть літом, бо такий обряд в цїлій країні карпатських русинїв».

Вживали саней для похорону не тільки в українців, але й в инших словянських народів: південних словян, словаків та москалів. Що бїльше, цей звичай був дуже поширений у фїнських народів північної Московщини, він існував також в Альпах і на Воєзах...; зрештою, старовинні Єгїптяне також возили мерців на саних...

Звідки пішов той звичай? Фаховці шукають його походження «в ідеї про велику подорож, яку людина мусить зробити після смерті, на тому світі, в країнах невідомих, але без сумніву далеких». Тому в домовину кладело, на підживлення у часі потойбічної подорожі, у різних народів хліб, а в українців Наддніпрянщини ще на початку навіть XIX віку клали: хліб, горшки каші та пляшку горілки...

Чим ми обмежилися у висвітленні студентам-економістам значення сапей в похоронних обрядах верховинця Підкарпатської Русі; гадаємо, що воно має інтерес і для ширшого суспільства.

Хто би хотів більше про те дізнатися, хай звернеться до фахівців-фольклористів і фахової літератури. Зі свого боку рекомендуємо: в першу чергу таку літературу: 1) проф. Х. Вовк — «Студії з української етнографії та антропології, Прага, 1927, стор. 338—354, 2) Н. Б'яшевський — «Сани в похоронном обряді», «Кіевская Старина», 1893, т. XI, I, ст. 147 і слід, 3) проф. Д. Анучин — «Сани, ладьа і кони, как принадлежности похоронного обряда (в «Древности», — труды Импер. Москов. Археол. Общ., т. XIV, 1890; є й відбитка).

В. Л.

Прага — центр словянських студій.

Багато чужинних студентів з різних країв та континентів студіюють на празькій університеті чехознавство, а рівнобіжно з тим також й слов'янознавство. Чехословацька влада дуже піклується о те, щоб студії слов'янознавства поставити на належну висоту. Писалося свого часу, що Прага — це слов'янська Мекка, де ще найкраще розвивається слов'янська взаємність. Дуже багато присвячено в Празі також й українознавству. Майже на усіх високих школах у Празі відбуваються виклади з обсягу українознавства. «Історія слов'янських літератур» проф. Махала, де присвячено стільки місця українській літературі, є офіційним підручником на чехословацьких університетах. Усі чужинці, що студіюють в Чехословаччині одну з слов'янських мов мусять запізнатися також й з українською літературою, інакше можуть мати неуспіх в своїх студіях. Автор цих стрічок був в березні ц. р. мило заскочений, коли йому розповідав багато про Шевченка та Франка молодий норвезький студент з Осло Olav Rytter, що тепер студіює в Празі. З празьких (й взагалі чехословацьких) університетів йде правдиве знання про слов'янські народи та їх історію й літературу. Не згадуємо тут обох українських празьких високих шкіл, Українського Університету та Педагогічного Інституту, одних українських високошкільних осередків, де є можливість безборонного і безстороннього студіювання минулого й сучасного України.

Обмежуємося тут лише чехословацькими високими школами та науковими установами, позитивна роль яких у розвитку сучасного слов'янознавства, з окрема українознавства, тим більша, що на сучасній Україні (власливо східній її частині) вивчення гуманітарних наук взагалі є виключеним з огляду на примусовість обов'язуючого всіх марксизму в лєнінсько-сталінській інтерпретації. Отже тим самим милькученій відійняй розвиток науки. На Західних Землях України українських високих шкіл тепер нема, а польські ведуться в дусі крайнього україножерства. Досить згадати такі імена видатних чехословацьких славістів, як професорів Полівки, Горака, Махала, Бідло, які у своїх викладах та наукових працях присвячують багато місця минулому й сучасному Україні... Від кількох років на празькій Карловій Університеті українознавство заступлене помімо чеських учених також і двома українськими ученими — професор Дмитро Дорошенко читає українську історію, проф. д-р Олександр Колесса, директор українського відділу семінару слов'янської філології, читає українську мову та історію української літератури.

Надзвичайно поважким осередком словянознавчих студій в власне семінар слов'янської філології при празькій Карловій Університеті, з своєю багаточисленною бібліотекою з обсягу слов'янознавства, що приваблює до Праги не лише молодих слов'янців з слов'янських країн, але також і з далеких скандинавських та романських країн, іноді навіть з Америки й інших частин світу.

Ст. Сірополко.

Вищі школи на Україні.

Від недавнього часу, згідно з постановою комуністичної партії, безпосереднє керування ВНШГами від НКЮ перейшло до других комісаріятів, а за НКЮ залишилося загальне керівництво вищою освітою.

Про те, як відбувалася передача ВНШГів до відповідних комісаріятів, які саме наслідки дала ця передача, поки що не знаходимо докладних відомостей. Лише в статті наркома освіти М. Скрипника: «За кадри соціалістичної п'ятирічки» («Шлях Освіти», ч. 11—12, р. 1930) згадується, що «з цим (з передачею ВНШГів) справа стоїть ще недостатньо вдало».

В даний момент на Сов. Україні нараховується 120 ВНШГів, з того в Києві — 36, Харкові — 37, Одесі — 19, Дніпропетровську і Донбасі — 14.

Як вказує таж стаття М. С-а, до всіх ВНШГів треба було прийняти в р. 1930—31 33.500 студентів у два прийоми, але сталося так, що майже всю цю кількість студентів прийняли одразу. Порушення наміченого плану мало своїм наслідком те, що студенти опинилися в кепському стані з житлом, стипендіями, навчанням і т. ин.

Інтернатів для студентів збудовано стільки, що там можна примістити 17 тисяч студентів. З об'єднанням їх справа стоїть такою досить кепсько. Ось якрава ілюстрація, яку подає М. С. щодо забезпечення інтернатів ліжками: «Ліжка з Одеського заводу, що спеціально виготовлює для нас, хотіли забрати для гуртожитків Москви. Прийшлося втручатися в цю справу, одбили, не допустили до цього; так що ліжка залишилися у нас. Але оскільки у нас залишилися ліжка, то із Москви біля 10 тисяч студентів отримали по домам, а наші студенти поки у ВНШГах, і прийдеться боятися за те, щоб і у нас не отримали».

Розмір стипендій, який встановлено від 50 до 70 крб. в залежності від типу ВНШГів значно зменшується завдяки непередбаченому одпорозовому приходу великої кількості студентів, а разом з тим знизився й відсоток охоплення студентів стипендіями.

До того ж і цей не зовсім добрий матеріальний стан студентства ще не є певний, передбачається перспектива можливого скорочення студентів. Ось що читаємо в згаданій статті М. С.: «Це (скорочення) треба мати на увазі і до цього треба бути готовим».

Цікаво, що в офіційних матеріалах знаходимо тверге признання, що відсоток пролетарських студентів по всіх ВНШГах збільшився, «але відсоток академічної встигаємості упав». Причину цього явища М. С. пояснює так: «Очевидно, що дрібнобуржуазні впливи, індивідуалістична розбещеність, відсутність пролетарської дисципліни і т. ин. підвищуються».

Чи не вірніше буде те пояснення, яке знаходимо в статті Г. Хармаларія «Рекорда медичної освіти й підготовки кадрів» («Шлях Освіти», ч. 11—12, 1930): «Як загальне явище, помічаємо різке зниження вимог учителів до студентів. У деякій частині студентства склалася така гадка, що ніби то нові методи навчання сходять на те, щоби ліквідувати всякі спроби перевірити знання студентів».

Можна думати, що притягнення пролетарського студентства та його організації до справи перегляду й розроблення програмів і учбових планів, — а до цього закликає у своїй статті М. С., — ще більше відібється на зниженні наукового рівня ВНШГів.

Слід також вказати, що єдиний метод, на якому може ґрунтуватися наукова праця на Сєв. Україні, — це метод діалектичного матеріалізму. Ця вимога стосується не лише гуманістичних наук, але поширюється на всі галузі науки.

У згаданій статті Хармадарина читаємо: «Розробляючи плани й програми навчання для всіх медичних ВНІП'ів, треба вкорити в усі програми елементи діалектичного матеріалізму і лише з цього погляду приймати трактування тих чи інших питань».

Але цього мало.

Теперішня кількість ВНІП'ів не є в силі задовольнити потребу в спеціалістах, встановлену планом соціалістичної п'ятиріччя. Знайдено вихід з цього становища в тому що поруч з нормальними ВНІП'ами утворюються різні короткотермінові школи й курси, заочні курси й т. ин.

Щоб поповнити цей брак, нар. комісаріят здоров'я широко розгортає мережу курсів та інститутів заочного навчання: організуються заочний медичний інститут, заочні фармацевтичні курси, заочні одонтологічні курси, навіть заочний технікум для підготовки акушерок і т. ин.

Тяжко уявити собі, з яким практичним знанням вступатимуть у життя абсолюенти всіх цих заочних інститутів, курсів, технікумів...

Як видно, ті що будують соціалістичну п'ятирічку, не так дбають про поступ духової культури, здоров'я й добробут населення, як про формальне завершення теоретичного плану.

ЦЕСУС.

Комунікат управи ЦЕСУС-а ч. 3.

Прага, 20. березня 1931.

Президія: З нагоди зближаних Великодних Свят Управа Цесус-а переслав всім організаціям-членам Цесус-а, свої найкращі побажання.

Організаційні справи.

Корпорація «Запорозжжа» у Варшаві, заявила свій виступ з Цесус-а з днем 7. III. ц. р., мотивуючи цей крок тим, що вона не в силі придержуватись 8. резолюції послідного зїзду Цесус-а, відносно бойкоту протектора корп. «Запорозжжа», проф. д-ра Романа Смалъ-Стоцького, а крім цього Управа корп. «Запорозжжа» вказує в своїм посліднім відношенні на натиск Управи Цесус-а безумовно придержуватись цієї резолюції.

Економічні справи.

До цього комунікату залуцається виказ членських внесків поодиноких організацій до скарбниці Цесус-а. Як видно з цього виказу організації члени Цесус-а дуже недбало вносять членські внески. Управа Цесус-а вирішила завісити недбалі організації в членських правах, що в найближчих днях ставеться.

Культурно-суспільні справи.

З цим комунікатом надається обіжник Адміністрації Студ. Вієнника ч. 1. Для удоровлення фінансів нашого одинокого журналу завзявється організація додержуватись точно директив цього обіжнику.

Міжнародні справи.

а) Управа Цесус-а запрошена цього року на річні міжнародні студентські зїзди. Українське студентство зорганізоване в Цесус-і мусить взяти участь в міжнародному студентському зїзді в Букарешті та Ньюорку, що відбуватимуться цього літа. Проситься всі організації підшукати на ці зїзди відповідних студентів-вольонтерів, які володіють чужими мовами і надаються до презентації українського студентства перед чужинцями.

б) Управа Цесус-а накладає на цей рік на всі організації-члени Цесус-а одноразове оподаткування на міжнародні з'їзди, в висоті 5 Кч, або еквівалент в іншій валюті. Це оподаткування поручається надіслати Управі Цесус-а найпізніше до 15. червня ц. р.

в) Проситися організації надіслати різні матеріали (про номерус клявсусе супроти українського студентства в краю, переслідування укр. студентства і т. п.), заваження тощо, які Управа Цесус-а моглаби використати на міжнародному форумі.

За Управу Цесус-а:

Орельський Василь, в. р.
Президент.

Колодій Василь, в. р.
Секретар.

ОБІЖНИК АДМІНІСТРАЦІЇ «СТУД. ВІСНИКА» Ч. 1.

Отрим подаємо до відома всіх організацій, що з кінцем лютого Адм. «Ст. В.» розіслала всім організаціям-членам Цесус-а «Студенський Вісник» ч. 11-12 1930 і ч. 1-2. 1931. —

Тому, що після одержаних звідомлень, деякі організації на Західніх Землях України і в Польщі не одержали висланого їм «Ст. Вісника», просять Управа Цесус-а всі ті організації, котрим не доручено «Ст. В.» повідомити її о щім, для евентуального використання цього факту на міжнародному форумі.

Рівночасно взивається всі організації, щоб як найскорше переслали належитість за вислаті їм «Ст. В.» Організації, які не в силі розпродати надісланої їм скількості примірників «Ст. В.», просять повідомити о щім Адм. «Ст. В.» і висловитись на кілько примірників дотична організація рефлектує. Зазначається, що Адм. «Ст. В.» буде точно слідити за тим, щоб організації точно надіслали належитість за «Ст. В.» Організаціям, які до двох місяців не виплатять цієї належності, дальша висилка «Ст. В.» буде здержана, що рівнож оголошється на сторінках нашого журналу. «Студ. Вісник» мусить вдержуватися власними силами; для того не можна вислати його нікому даром, тимбільше, що це не є пропагандивна література. Обовязком кожного студента українця, якому на серці лежить доля цього нашого одинокого студенського журналу, котрий під цю пору сповняє велику і важку задачу — є всіми силами піддержати цей одинокий український студенський журнал, бо зліквідовання його означалоб нашу велику поразку і булоби лиш доказом нашої байдужности і дезорганізованости.

Надючись, що наше студентство зрозуміє це і що наш голос знайде у нього відповідний відгомін, остаємось

З товаришським привітом!

За Адмістр. «Студ. Вісника»:

Колодій Василь.

З ЖИТТЯ УКРАЇНСЬКОГО СТУДЕНСТВА.

II. КРАЄВА СТУДЕНСЬКА КОНФЕРЕНЦІЯ У ЛЬВОВІ.

В другій половині березня б. р. відбулася у Львові II. краєва студенська конференція. На порядку дня поставлено м. и. такі питання: справоздання Центрального Студенського Комітету з своєї діяльности за минулу Каденцію, уложення статуту новоствореного Союзу Українських Студенських Організацій під Польщею, намічення праці на майбутнє та винесення відповідних резолюцій, питання звязані з біжучою хвилюю. На самім початку конференції відчитано низку відповідних рефератів.

Усі учасники конференції одноглідно стверджують, що рівень нарад стояв дуже високо, жадних надто розбіжних думок не було. Підйом делегатів величезний. Обрано Комітет з 16 осіб, який займеться реалізуванням винесених резолюцій.

На конференції заступлені були усі університетські осередки і понад дві

трейні повітових секцій. Делегатів з правом голосу було 59, гостей 70, разом усіх учасників конференції 159.

Один з учасників й організаторів зїзду пише до Управи Цесус-а про саму конференцію так: «Я, як один з організаторів конференції, можу тільки те сказати, що не можна було собі бажати, щоби конференція перейшла краще, як вона дійсно перейшла, і думаю, що не помилюся, коли скажу, що конференція була найбільше відрядним проявом нашого студентського життя за останні 4 роки. До Цесус-а ставляться усі незвичайно уважливо, дорожать його працею і розуміють його становище, коли Управа Цесус-а фактично в трийку несе цей тягар праці, який повинен спочивати на двох-трьох десятках осіб (як це було перед роками)».

Близкі дані про цю конференцію будуть уміщені в 2. числі «Студентського Шляху», який покищо вийшов як одноднівка у Львові і був призначений головою згаданих конференції.

Учасники конференції ухвалили вислати Управі Цесус-а привіт від цього студентського зібрання у Львові.

Спілка Студентів в Берліні. Дня 16. лютого 1931. р. святкувала Спілка Студентів в Берліні свято 20-ліття своєї праці. Дві салі «Гумбольдт-Штіфтунг» були заповнені. Свято відкрив т. Макух короткою промовою, вказавши ті труднощі, серед яких доводиться працювати українському студентству на чужині. Т. Кожевників ширше розповів про розвії Спілки, założonej 1921. р. Протягом 10 років існування мала Спілка 337 членів, між ними 34 студенток, 91 членів покинуло вже студії, з них 70 лишилось у Німеччині, а 21 виїхало до краю. Т. Волощак, зясував положення українського студентства в цілому світі. Хор під проводом тов. Німилевича проспівав кілька українських пісень.

На це свято наспіло багато привітів і побажань від ріжних організацій, своїх і чужих. Від Ректора Високої Технічної Школи і Сенату вітав свято проф. Др. Горн, промовляли також представники сербського і литовського студентства.

Укр. Студ. Громада в Кракові. Старанням Громади відбулось 22 січня в Кракові свято 12-ліття проголошення Соборности Українських Земель. Свято складалось з відчиту і святочної академії. Відчит виступив т. Падох. Друга частина відбулася 25. січня у салі Т-ва «Просвіта». Святочна академія почалася співами: «Гей пластуни, гей юнаки!» Черкасенка-Ярославенка й ин. Велике вражіння зробили спомини учасника подій 1918—1919. рр. інж. Глювяка. Другу частину академії розпочав реферат інж. Заруцького про IV. Універсал. Т. Лотоцька виступила з коротким літературним нарисом «У день великого свята», а т. Шипайлівна прочитала «Ірландську легенду» О. Бабія.

Академічна Громада Подєбради. Дня 17. березня відбулись Загальні збори, на яких вибрано Управу: Голова т. Ніцкевич Микола, місто голова т. Бек Юліян, секретар т. Ярославич Іван, скарбник т. Дмитренко Павло і господар т. Ничій Микола.

«Січ» Грац. Дня 21. III. ц. р. відбулись Загальні Збори, на котрих вибрано нову Управу: Голова т. Дичій Василь, місто голова т. Боярьскій Волод., писар т. Федорів Василь, скарбник т. Волинець Іван, виділовий т. Бурбело Лев. Контрольна Комісія: Бурий Дмитро і Левницький Теодор.

Медицна Громада — Львів. Оклад Управи: Голова т. Верньона Володимир, місто голова т. Гарбовський Богдан, секретар т. Воронка Остап, скарбник Біленька Галія, бібліотекар т. Семків Волод., господар т. Сологуб Теодозій, члени Виділу тт. Папроцький Іван і Хомин Михайло, заступники членів Виділу тт. Семчишин Михайло і Григорчук Михайло.

Укр. Академічна Громада, Прага. Українське студентство працьких Високих Шкіл нарешті починає гуртуватись, бо майже все молоде студентство в вже членами Громади. Громада в останньому році проявила значну діяльність. Майже що суботи відбуваються товариські сходини, на яких бувають читані реферати, вагу яких студентство нарешті зрозуміло. Останніми часами був зачитаний цілий цикл рефератів з життя Кубані. На Рівняні свята Про-

мада уладила спільну Святу Вечеру. Підчас вечері було вшановано пам'ять тих, що полягли в боях за волю України, та згадано було борців України з червоними катами, — борців, які проводили святій Вечер на Соловках. Громада улашдувала спільну вечерку з Т-вом «Єдність», У. А. Г. і Т-во «Єдність» улашдують для ближчого порозуміння їх членів. Свячене на Великодні Свята.

Віденська «Січ». На Загальних Зборах з дня 14. III. 1931. р. була вибрана Управа: голова Др. Юрій Вітошинський, місто-голова Николай Сушко, І. секрет. Володимир Гусаківський, II. секрет. Богдан Зячківський, скарбник Галя Мороз, бібліотекар Михайло Кушнір, економ. реф. Іван Кантемір, прес. реф. Олександр Навроцький, архівар О. Володимир Левицький, господар: Мирослава Левіцька, заступники: Богдан Носкевич, Дарія Залуцька.

Свято сесмі річниці засновання корпорації «Чорноморе» Данці 10 лютого ц. р. святкувала Корпорація «Чорноморе» в Данцігу сесмі річницю засновання. Кладучи велику вагу на пропаганду української справи між чужинцями, використовувє рік-річно «Чорноморе» між іншими і цю нагоду, щоби побіч внутрішнього святкування так важного для Корпорації й взагалі українського пововенного корпораційного життя, свята, зробити його також днем пропаганди української справи.

Корпорація хотіла упам'ятити цей день урядженням цілого циклю викладів про Україну для тутешнього німецького, передовсім молодого

Корпорація «Чорноморе»

студенського суспільства. З тою метою зверталася до наших наукових інституцій і окремих вчених і публіцистів з проханням допомогти їй у цій справі. На жаль тижня виовні урядити не вдалося. Тому Корпорація обмежилася урядженням напередодні свята в Німецькому Студенському Домі відчиту п. соти. Ярого про «Сучасне політичне положення українського народу», попередженого коротким історично-географічним оглядом України, зробленим о. Др. Вергуном. Майстерний вичерпуючий виклад п. Ярого, що представив докладно правне і фактичне положення українців на всіх землях і еміграції звернув на себе увагу німецького громадянства. На другій день усі німецькі місцеві часописи подали річеві звіти з него. Навіть деякі польські газети, передовсім місцеві, умістили про нього замітки.

В самий день свята 10 лютого відбувся зрана о 10 год. святочний стоячий конвент на техніці, а о 8 год. вечора почалося саме свято в «Салі знамен» Німецького Студенського дому. Серед численних українських і німецьких гостей були присутні: ректор і деякі професори техніки, представник Української Парляментарної Репрезентації Др. Загайкевич, соти. Ярий, о. Др. Вергун, представники старшого українського і німецького громадянства, а також представники німецького студентства і німецьких студентських товариств: «Verein Deutscher Studenten», «Altenburg», «Markomannia», «Firmitas», «Baltica» Представники місцевих українських студентських товариств, а також окремі українські і німецькі гости.

Офіційна частина, після отворення свята і привітання гостей, почалася чорноморською піснесю «Слава Україні». Після неї слідував звіт Управи, в

котрому подано присутнім гостям коротенький начерк історії Корпорації і її діяльності. Потім сотні. Ярий в коротких словах представив положення загалу українського студентства і його боротьбу за існування і право до науки.

В привітах, окрім зачитання чисельних надісланих привітів від українських студентських товариств і наукових інституцій краю і закордону, як також привітів від членів «Старої Хати», взяв слово Др. Загайкевич який в теплих словах зложив привіт від Української Парляментарної Репрезентації і побажав корпорації успішного розвитку, а її членам приготувати себе до будучої громадської праці. Ректор проф. Др. Лінав зложивши від себе і від техніки побажання в довшій промові висловив свій подив, що Українці без власної держави змогли так заховати свою окремішність, своє національне обличчя, свою мову.

Представник Німецького Студентства висловив признання Корпорації за ознайомлення німецьких студентів з проблемою України, побажав і надалі співпраці і взаємного пізнання українського і німецького студентства. Тіж побажання взаємного пізнання і співпраці висловлювали представники других німецьких товариств, а також присутні професори. Всі ці привіти німецьких гостей були переплітани привітами українських організацій, а ціла програма поважними українськими піснями. Закінчено офіційну частину національними гімнами

Безпосередньо після офіційної частини почалася під проводом ректора, якого в межичасі покликано в президію, неофіційна частина пісню «Gaudemus igitur»; разом в цю пісню розвивався поважний настрій створений офіційною частиною і зібрані гості в товариській гутірці, при пиві, перериваній співом жартами або оркестрою, провели більшу частину ночі.

V. W.

3 ЖИТТЯ ЧУЖИННОГО СТУДЕНТСТВА.

Міжнародні студентські спортивні змагання 1933. З огляду на те, що олімпійські ігрища відбуватимуться 1932. р. відложено міжнародні студентські спортивні змагання на рік 1933, а саме зимові в Чехословаччині в Отрбськмі Плесі (січень або лютий). Літні змагання організує того самого року швайцарська студентська централь, правдоподібно в Женеві. Дальші літні змагання світового студентства відбуватимуться 1935. р., здається в Англії.

Міжнародна студентська пресова конференція в Бухаресті 1931. Польська студентська централь хотіла організувати в днях 25.—29. квітня ц. р. міжнародну пресову конференцію студентства у Варшаві. У цій справі розіслано було запрошення до усіх центральних союзів. Одначе більшість країв висловилися проти такої конференції у Варшаві, через що пресову конференцію зорганізують в Бухаресті в серпні ц. р. підчас конгресу Міжнародної Студентської Конфедерації, який буде відбуватися в цім місті.

Колумбія подає прохання о прийняття до СІЕ. Центральний Союз Колумбійського Студентства подав до СІЕ прохання о прийняття Колумбії до СІЕ. Надіслано при цім також і статуту у французькій та еспанській мові. Союз налічує 2.700 членів.

II. Конференція студентства Малої Антанти в Бухаресті. В другій половині березня скликано зїзд студентства Чехословаччини, Югославії та Румунії до Бухаресту. Через непорозуміння між югославійським студентством не прибули до Бухаресту югославійські делегати, через то конференція фактично не відбулася. Студентські провідники Чехословаччини та Румунії обмінялися тільки думками та обмежилися тільки на репрезентаційну сторінку.

Календар Міжнародної Студентської Конфедерації на рік 1931. Б березні ц. р. вийшов з друку календар Міжнародної Студентської Конфедерації (СІЕ) в Брюсселі (французьке видання). Знаходимо багато інформація про СІЕ та центральні союзи різних країв, м. в. також й України. В календарі вміщено історію Цесусе-а, склад Управи нашої студентської Централі, спис українських студентських журналів — тощо.

Річний зїзд англійського студентства, який мав відбутися в місті Ліверпулю в часі 10.—16. квітня б. р., відложено (як нас повідомляють з Лондону) через труднощі технічного характеру. Час зїзду ще не відомий.

Конференція університетської Федерації (FUI) відбувалася при кінці місяця березня ц. р. у Відні. Відомостей про конференцію покищо не маємо.

РІЖНЕ.

Вистава. В середині травня ц. р. на закінчення сезону в салі «Чеська корона» на Вишгородах робиться постановка ревізальної комедії М. Чирського «Неофазастіяда», музичні ілюстрації та музика В. Балтаровича. У виставі беруть участь молодь силли. Частинна виконавців відома вже з попередньої постановки «Три серця в дві чверти такту» тих же авторів.

В попередньому числі «Студ. Вісн.», в інформативній замітці про виставу «Трьох сердець у дві чверти такту» помилково пропущені з числа учасників імена п. Волобузної, що під час виконування толовної ролі (Зіни) мала заслужений успіх та п. Чубатого, що добре виконав подвійну роль співака і сфольора.

Загальні Збори Спілки закінчивших високі школи в ЧСР. відбулись дня 4. ц. м. у Празі. Ухвалено: опублікувати до 5-ої річниці основи Спілки матеріали про діяльність організації од її початків, оживити звязок з поодинокими членами, що перебувають поза ЧСР., зясувати можливості приміщення укр. емігрантів в Югославії, Болгарії та в ин. країнах, й т. д. Збори дали Управі Спілки певні директиви й повноважсти щодо відношення до інших українських організацій на чужині. До нової Управи обрано одноголосно: головою — д-ра М. Масюкевича, секретарем — д-ра Евг. Приходька, скарбником — інж. В. Власенка, членами: п. П. Зленка та д-ра Д. Равича. Під сучасну хвилю Спілка має 154. члени. *Листування адресувати: Dr. Mykola Masiukevych, Radotin u Prahy, б. 233. CSR.* Гроші надсилати (також із инш. держав, що входить до поштової конвенції!) звичайним шкесовим листком без жадних оплат за пересилку на «konto поштового уряду шкесового в Празі ч. 87393». Всіх п. ч. членів Спілки просить надіслати свої нові адреси, вирівняти емент. грошеві заледлости та подати Управі відомости про умови життя й заробітку на терені, де перебуває член Спілки.

Бібліографія.

Бочковський, О. І.: Т. Г. Масарик, національна проблема та українське питання. Видання Української Господарської Академії в ЧСР. Подєбради. 1930. 244 стор.

В названій праці О. Бочковського знаходимо першу наукову спробу освітлити погляд Т. Масарика на українську проблему на тлі загальної його ідеології. І треба сказати, що автор винонав своє завдання з великим успіхом.

Для своєї праці автор використав не тільки весь відповідний матеріал, що вийшов з під пера Т. Масарика, але й безліч мемуарного матеріалу на різних європейських мовах, де лише в згадки про погляд Т. Масарика на ті питання, які автор взяв темою своєї монографії.

Тому, що відношення Т. Масарика до України органічно звязане є його відношенням до Росії, то зрозуміло, що автор значну увагу в своїй праці уділяє питанню про характер русофільства Т. Масарика. Після докладного аналізу цього питання автор приходить до того висновку, що хоч русофільство Т. Масарика утворювалося на ґрунті річєвого та суттєвого знайомства з Росією, якою вона була, а не з фіктивною Росією, як вона уявлялася у фантастичнім сьвітї чеського романтичного словянофільства, все ж і в русофільстві Масарика були нязвно чуттєві моменти.

Справді, у своїх творах і промовах Масарик не раз висловлювався, що кожна поневолена свідома нація прямує до власної державної самостійности,

що лише тільки народи самі вирішать, чи вони бажають федеруватися і з ким, а проте в прикладі до українського народу Масарик висунув ту тезу, що Україна має складати автономну частину Росії. Одним з мотивів такого вирішення української проблеми служило для нього те міркування, що справа українців бути самостійними довела, що їхнє відокремлення від Росії вийде їх під керму німців.

Як слушно зауважує автор, — загроза пангерманської небезпеки на Україні в тепер вже історичним спотадом, та й взагалі «всі ті застереження, які мав Масарик проти самостійності України в часі війни, тепер здебільшого скореговані життям і найновішою історією. Крім цього український народ дав стільки доказів своєї непохитної волі до самостійного існування і поклав стільки жертв на вівтар своєї національної незалежності, що саме з становища національної ідеології Масарика неможливо заперечувати його прямивання до власної державної самостійності».

У праці О. Бочковського знаходимо безліч надзвичайно цінних думок Т. Масарика про те, як слід вести визвольну боротьбу для досягнення успіхів на цьому полі, і з цього погляду праця О. Бочковського є актуальною лектурою для українського читача.

Нарешті читач у цій праці знайде багатий — майже вичерпний матеріал про те, як практично ставився й ставиться до українського питання Т. Масарик, а разом з ним його найблизчі співробітники.

В цьому відношенні знаменним був уже виступ Масарика у віденським парламенті 25. травня 1908. року в обороні інтересів галицьких українців у справі надуживань і гвалтів підчас виборів до кравового союму. У своїй знаменитій промові Масарик, між иншим, казав: «Якщо руєння попри останніх словянських народів почувають себе народом, якщо вони мають для цього силу і політично консолідується, тоді мовознавцям лишається мало що сказати з цього приводу, і взагалі фільологічні моменти не є тут рішачі».

А хіба не заслуговує нашої уваги промова проф. Дртіни, одного з співробітників Масарика, в Подєбрадах 24-го травня 1908 року під час загальної маніфестації за культурну програму австрійських словян: «Русинський народ мріє і слухно жадає для себе власного університету у старославинській місті русинського князя Льва — у Львові... Український народ має право на власну високу школу, і через заложення самостійного русинського університету у Львові не станеться найменшої кривди польському народові; навпаки, теперішній львівський університет набуде виключно польського характеру».

Закінчує автор свою працю розділом, де подає критичні зауваження щодо Масарикового трактування української проблеми.

Написана книга дуже живо й популярно.

Треба бути вдячним Українській Господарській Академії в Подєбрадах за видання цієї надзвичайно цінної праці О. Бочковського.

Ст. Сірополко.

Сторінка сатири та гумору.

«Гумор — це дар богів», казали старовинні греки. Наші прадіди не рипили на брак здорового гумору. Не тратили гумору й серед найбільш невідрадних обставин. Запорожці кепкували з ворогів в обличчі самої смерті. На жаль, останніми часами, під впливом різного роду сентиментальних в лапках та без лапок доктрин, вироблених переважно на Московщині, серед певної частини українців, переважно т. зв. старшого громадянства, панує величезна нехоть до гумору, вони бо цілковито втратили вміння сміятися. На намір нашої редакції давати, на зразок більшої частини світової студенської преси, певне місце дотепі й сміху, обурено анізують плечима...

Тимчасом, тяжко собі уявити, скажемо якесь число англійського, шкотського чи американського студенського часопису, де б відділ гумористичний не займав найпочеснішого місця на останніх сторінках часопису. Кілька років тому, в Женеві, підчас конференції всесвітньої студенської помочи, де з складі делегатів було поруч з студентами багато й представників «старшого

«Громадянства» кілька учасників конференції видавали літографовану ленточку під образливою назвою «Vox Stultorum», в якій переважно жаргували з учасників цих нарад та використовували комічний бік перебігу нарад конференції та кулонованих пригод та ситуацій — і увіяв собі: ніхто ані не подумав здвигати раменами, обурюватись, протестувати, улаштовувати бурні сесії тощо. Навпаки, всі вважали ініціативу конференційних гумористів аристократично цілком допустимим і навіть нормальним. Натомість у нас вважали цілком допустимим та нормальним публікацію безконтентної кількості жалюбно похоронних щоденників та тижневиків.

Проте ми вважаємо, що не слід вічно ридати й стогнати. Час покінчити з традиціями цих явно імпортованих на Україну звичаїв. Не сміємо плакати: мусять бадьоро й з гумором здобувати для себе кращу долю. Час від часу міститимемо на сторінках «Студенського Вісника» «куток сатири та гумору» і закликаємо до співпраці в цій рубриці усіх тих, хто не відмовляється розуміти вагу здорового гумору та сатири.

* * *

Астенгичне. На будапештєвськй зїзді всесвітньої студенської конфедерації (власне зїзді представників закордонних відділів) р. 1924, голова польської делегації Р..., славний «професор львівський», як думливо охрестив його чужинні товариші, хвалився перед українськими делегатами своїм «кніжкем» (погрудинн хрестом заслуги), який він дістав за хоробрість в боях з українцями у Львові р. 1918—1919. Своєю хвалюбу Р... закінчив такими словами: «Дякую вам, панове українці, що постаралися для мене за цей «кніжкем» заслуги». На це йому український делегат К... відповів: «Почекайте ще якийсь час, пане Р..., ми постаравмося й за великий деревляний хрест для вас».

З останніх київських анекдотів. — «Панове, фурор, Сталін винайшов анекдот з одного слова. — «???» — «П'ятирчка!» — «!!!»

З нагоди п'ятидесятиріччя смерті Достоєвського. Учитель літератури питає ученика спортсменця, що мало визнається на історії літератури, чи не знає він, які романи написав Достоєвський. Спортсменець безпорадно мовчить. Оден з перших у класі учнів, що традиційно сидить на найбільшій до учительської катедри парті лешо підсувається разом з партєю до учня спортсменця й кілька разів зривує стиха підкажує йому «Бідні люди», «Провина і кара», «Брати Карамазови»... Спортсменець слухняно переказує всі ці назви по черзі учительцеві. Але той домагається ще дальших назв. Перший учень кілька разів, все ближче підсуваючись шепче: «Ідіот». Спортсменець уперто мовчить, лише шораз більше по кожнім «Ідіоті» червоніючи, аж нарешті, остаточно скидається, обертається до першого учня, гнівно загрожуючи йому солідним спортивним пастуком: «Сам ти ідіот. Я тобі в морду дам». Учитель літератури до спортсменця, примирливим тоном: «Заспокойтєся. Ніхто не мав на увазі вас ображати. Достоєвський справді написав роман з такою назвою». — Перший учень при цій нагоді міг по всій справедливості сказати: «За мов жито ще мене мало й не побито».

Міжнародні учені кола і... слон. Кажуть, що, коли було розписано міжнародній учений конкурс на тему «Слон», стисліше не обмежувши теми, учені самих різноманітних національностей, що взяли участь у цьому конкурсі мали нічим необмежену свободу у виразі свого національного темпераменту при обробленні конкурсної теми. Практичний та емпіричний англієць витратив лише три сторінки на статистичні таблиці з коротким від себе поясненням на тему «Продукція слонячих бивнів в Індії та її місце в загальному торговельному балансі британської імперії». — Француз видав невеличку чепуреньку (як звичайно люблять вистовлюватися наші рідні українські рецензенти) книжечку кишенькового формату з приємною назвою «Галичне кохання у слонів» («L'amour galant chez les éléphants»). — Німець одразу встиг написати шіснадцятистовий . «Увід до вступу до історії слонів» («Einführung in die Einleitung in die Elefantengeschichte»), де він лише почасті встиг усталити основні методологічні засади наукового дослідження слонячої історії. — Москаль написав два вичерпні та компактні томи під назвою «Душевне життя слонів у творчості Толстого та Достоєвського». — Поляк-антек написав еляжубрацію на тему «Слон і майбутнє шольєвських коритарів». — По-

ляк-бебек написав порівнюючу аналітичну студію «Слон і маршала», в якій з одного боку широко й документально використовував історію фабрики порцелянових виробів, якій лиха доля присудила нагоду стати ареною відважної наукової екскурсії скажених слонів, що втекли з цирку і випадково й з великою користю для порцелянових виробів опинилися на фабриці порцеляни, з другого боку згаданій польській учений-бебек мав можливість, користуючись стисло-порівнююче-словоно-порцеляновим методом визначити історію осінніх місяців неімщеного ще року 1930 на Західній Україні для остаточної гльорифікації слона та маршала. — Учений українець при нагоді цього міжнародного вченого конкурсу без сумніву мав блискучу можливість науково дослідити біографії усіх славетних політичних проводирів білошанної української нації, яким у дитинстві слон мав необережність ступити на вухо чи пак на голову.

Московська логіка. Революція принесла Росії тиф, халеру і Україну. Но тифа і халери уж нет, а Украина ещо есть.

З москвофільських дотепів. У календарі общества Духновича на р. 1929. читаємо такі елегантні зраки москвофільського гумору: «Бог создал землю, небо и звйзоди а чорт — Україну».

Пластова Трибуна.

ПЛАСТОВИЙ ВІДДІЛ «СТУДЕНСЬКОГО ВІСНИКА».

Рік I.

Видає Команда Супе.

Ч. 2.

Редагує М. Бажанський (реф. преси).

Прага, 1931, Березень.

Михайло Вірлиний.

КВІТИ БЕЗ СОНЦЯ.

(Присвята Пластунам Галицької України).

Темрява... Проміння сонця пробилися крізь неї, освітили Рідну Землю... Постаті ходили курними, соломом пошитими хатками, учили, заклькали людей в новий незнаний рай... Самі з молодих рядів... Стреміли відродити славу Володимира Великого.

Люде їх приймали з отвертими долонями, хлібом і сіллю вітали, дівчата уквітчували дубовим листям та калиною їх чола... Дідусі, що пам'ятали знесення панщини, збирали їх на Великдень, на гробах воїнів, що впали за Батьківщину, і старечим голосом розповідали казку... А вони, немов з уст чарівника, слухали її.

— Коли, — казав сивий дідусь, — я ще був маленьким, ходив на кладвище слухати, як віддають пану наші сусіди своїм листопадним повстанцям... Там за хрестами, гурт у чорне убраних людей співав пісень, які чим раз далше захоплювали простір і кожному в глибині душі рили корби помсти... Під супровід пісні осінні позжовкле листя падало з дерев, а пташки відлітали у вирій... І я, зачарований таємними словами пісні, покидав гроби, гідні наслідування, хоч чужі, а навіть ворожі моїй душі... Та ви, повні віри і сили, не потребуєте вже вчитись від сусідів. Ви мусите виростати, молоді кедрі, на стрілецьких могилах... Як у природі настане тиша, сонце сховасться за он-ту золоту гору — йдіть на мотили... і уважно слухайте гробного голосу: — Діло не закінчене. — Запишіть собі це, не залишіть, внісчіть ті слова на завієди у своїх серцях. Вони вам будуть дороговказом, смолоскином у темряві, джерелом сили у життєвій боротьбі.

Постаті йшли далі... Підростали... Мужніли...

Йдучи вдруге тим шляхом, бачили поступ, росли народні твердині, хлопчики, пасучи товар, рецитували Шевченка, засновувались селопласти, а логічним завершенням їх муравлиної праці мав вставати палац у Місті Льва...

Вже не сонце примушувало їх рано вставати, але Вони примушували сонце світити...

*Не зломил ми своїх присяг
Веде нас гордо вільний степ
До щостя, слави і свободи —*

свівало нить тисяч постатей.

З своїм провідником, проф. Северином Левинським, Верховним Отаманом, дивили на шпиль гори, звідки виразно бачили образ обіцяного раю... Одну небезпечку долину перейти і всі опинились би в краю Ріднім...

Та в природі настала буря, небо блискало, ворожі нам боги, демони насильства, кидали громами і настала темрява...

Лиш вірні словам бідусь лишились на своїх місцях. Боротьба, метушня, змагання і тривожне очікування кінця...

В нічній тиші чути голоси — це снують чорними тінями вартові...

Хоч буря ревіла і громи били...

Будьте чуїні... Будьте вірні...

Вірте, що буря мине, погода настане, сонце засвітить...

«Скоби»

Иж. Євген Кульчицький.

КІЛЬКА СЛІВ ПРО ПЛАСТОВУ ПРЕСУ.

Як великий вплив на нас, пластунів, має пластова преса, — переконувався я з появою кожного нового числа «Молодого Життя» чи «Пластового Шляху» чи те й «Пластуна». Вплив цей помічаю й на собі й на других пластунах, молодших і старших. Проявляється він підвищенням настрою, збільшенням охоти до праці та завзяттям, є джерелом нових планів та проєктів, підносить настрої та є правдивим пластовим «сумлінням», що керує нашими вчинками та раз-у-раз завертає нас на пластовий шлях. І саме в тім, на мою думку, ціла вартість пластової преси: не так у подаванні пластового знання (що безперечно також має своє значіння), як скорше у формуванні характеру у нашої молоді та передусім в уможливленню та, може, й примушенню до пластової праці (над собою!) своїм сильно сугестивним характером! Мусимо з тим числитися, що наша пластова молодь тільки 1—2 рази на тиждень сходиться разом та є під впливом своїх провідників та пластового товариства, — поза тим є залишена сама собі, тоді саме, як при вихованню молоді треба мати на неї *безперервний* вплив! Ролю провідника з його впливом мусить перебрати на себе наша пластова преса! Що це є можливе доводити англіїці, що організують т. з. «почтові відділи» з членів, що не можуть брати участі у житті відлігу спільно. Управа тримає звязок та виховує тих своїх членів у пластовому дусі при помочи окремих «пластових научних звітів».

З цього погляду має наша пластова преса два завдання перед собою: в першу чергу треба кляче задержати цей сугестивно-виховуючий характер преси, видаючи згідно з потребою часопис для: новиків, юнаків та старших (провідників). Головно ужгородський «Пластун» потребує зміни у тому напрямі. По друге, треба упорядкити видавання часописів часово. Я переконався, що вплив одного числа часопису зникає по кількох днях, або бодай дуже мале. Тому треба дбати, щоби пластун діставав часопис у певних, якнайкоротших перервах часу (напр.: при 3 часописах — що 10 днів). В перервах між тим можна би видавати дешевенькі випуски «Пл. Бібліотеки» (пл. фахова література, пл. белетристика, таборіві гутірки, підручники ріжних уміностей і т. п.), або летючки, або зшитки більшого пл. твору і т. д. так, щоби кожний пластун або бодай відділ був у неперервному звязку та під сталим впливом нашого Проводу. Лишається ще одно кекуче питання: фінансове. Чи не можна-би поставити справу нашої пластової преси на подібну площу, як справу будови пластового дому у Львові? Треба призадуматися, чи розбудова нашої пластової преси не є справою важнішою або бодай ширшого значіння, аніж будова пластового дому у Львові!

Ці думки я висловив тоді, коли ще була наша пластова преса.

Тепер немає...

Тому перед нами подвійної праці завдання: поставити свою пресу на такім рівені, як була, довести її до досконалости, щоби дійсно мала право називатися скарбницею пластової школи.

ТИ, ПЛАСТУНЕ, ЖИВИЙ САМ СОБОЮ.*)

Ти, Пластуне, живий сам собою
В кожну мить підеш сміло до бою.
Твій Рідний Край в неволі у кайданах
Стощить кров в незагоєних ранах.
(2р.) Підеш у бій — всі як стій
За красу, за нарід свій
Гей — вже ідем, ідем, ідем, ідем,
Стяг побіди високо несем.

Краю Рідний, радій, не журися!
Ось у нашій серцях подивися,
Там повно сили, віри незламної
Захистить від навали грізно!
Підеш у бій — всі як стій
За красу, за нарід свій!
Гей — вже ідем, ідем, ідем, ідем,
Стяг побіди високо несем.

ПРО ЛИЦАРЯ ІВАСЯ.

(Сумна казка для старих дітей).

Малтий Івась прочитав з великим зацікавленням книжку про давні лицарські часи і повний захоплення для великих героїв ніяк не міг про них забути. І на прохід ідучи стало думав про ту книжку. «Чому я тоді не вродився? Яким великим лицарем я тоді був-би. Я воввав-би з розбишаками, помагав-би бідним та слабім»... Та його думки перервала мала пригода: Збиточний хлопець перевернув бідній перекупці кіш яблук. Хлопець відбіг трохи на бік та насміхався із старої бабусі, що з трудом збирала яблука. Івасеві жаль стало бабусі і був-би її радо поміг, коли встидався людей, що цьому приглядалися. Івась був у душі дуже злий на того хлопця; радо був-би його побив, але подумав собі: «Ану-ж він сильніший від мене та ще мене набе, — а люде сміятись будуть»...

Пішов далі, мов нічого не бачив...

І сьогодні є багато нагоди, щоби виявити свою відвагу та лицарського духа. Є сотні нагод для мужів так саме, як і для дітей, розуміється лиш для тих, що не є «бабями». Відваги треба, щоби здержатися від участі у нечесному та злому ділі, головню тоді, коли наші «добрі» знакоми, коли юрба, коли т. зв. «загальна думка» нас до цього тягнуть. Ті є боягузами, ті є «бабями», що ідуть за юрбою, за більшістю проти своєї волі, проти своєї совісті. Відваги треба, щоби стати чоло-в-чоло проти того, що використовує положення та знуцається над слабім — і то без огляду на наслідки нашого вчинку.

Таким лицарем будь, Івасю.

Свобідний переклад Приблуди.

«Як вереск (билина) тримася обома руками й навіть зубами рілля своєї Батьківщини.

Хто бажав би відірвати нас від неї, мав би лише стебло в руках, бо кориння лишилися б у ній і вирости б знову».

Юхані Ало (фінський письменник).

ПЛАСТУНИ!

В Празі, між 28 червня а 2 липня 1931 року відбуватиметься Пластове Веселюванське Джемборі.

Для нас є нагода неабияк заманіфестувати на ім Український Пласт. Усі, скільки нас є Пластунів на еміграції, мусимо явитись.

Приготовляймося вже від тепер, щоб обставини не застали нас неспідготованими.

СВЯТО ЮРІЯ.

Мала полянка, окружена смерековим лісом. На полянці тиша, тільки прапор на високій щоглі лопоче і бореться з вітром.

Заходять сонце озолочує щоглу і прапор пластових курнів. В золоті сонця купаються шоломи пластунок і капелюхи пластунів.

Одна ідея злучила ті міцні тілом і душею ряди в чотирикутник.

*) Редакція одержала цю ліцензію і радо містить її, рівночасно просячи Пластунів подати місце, де вона народилася чи автора її. Зокрема просимо автора подати до неї ноту.

А прапори все допочуть.
Цілий день допотіли. Цілий день святкували пластуни Свято Весни.
Ховалося сонце за вершки смерік, а пластуни сиділи довкола ватри.

Різно гріщали сухі гильки. Рівно йшов дим до неба.

Ліс поринав у приємк і тиша панувала в пластових таборах, а на прогалині довкола ватри сиділи пластуни. Осмалені сонцем лица золотились світлом ватри.

Діти природи звеселялись.

А вгорі на синім небі, між білими хмарками блукали зорі й блимали немов тішилися, що тільки пластуни розуміють мову соловіїв, шум смерек...

А соловії ляцали, співав пластун-бандурист...

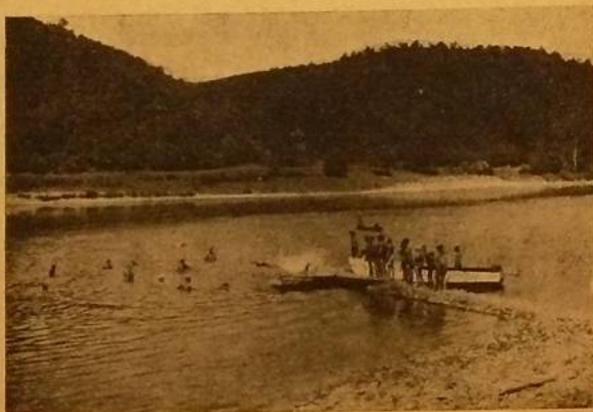
Темніло.

Ватра погасла.

Як прикро, що такий короткий день.

Промови завершували Свято Юрія.

Допотіли в останні прапори, коли їх стигали зі щогли.

Рання купіль.

А спів соловіїв, шум смерек, подих вітру були такі сумні, немов говорили: «Не кидайте нас, любі гості!».

І жаль було пластунам покидати.

Короткий наказ і кілька сот пластунів замовкло. Було чути лише скрип щогли.

І раптом понеслась могутня пісня, пластовий гимн, із кількох сотень дужих грудей.

Заблимали ясніше зорі. Заслухалась природа, вицухли соловії. Вітер завмер на галузках кущів.

А могутня пісня неслась до неба. Молоді духом і тілом міцні єднались у спільнім пориві.

І лились акорди за акордами, сильні, як вихор, могутні, як океан. Згуки пісні лучили пластунів і визали нерозривними дугами на вічність. Вони чулись братами, одним тілом. Їх захоплювала одна ідея, одна ціль.

Під згуки пісні вона, та Україна, могутніла, виростала в непоморного вельетня, нагодуленого любовю дітей.

І чулося, що ті, які вилівають свою любов словами, готові також іти на смерть за свій ідеал. Груді хвилювали, а руки стискали пластові палиці.

І здавалося, що ті карні ряди, що губилися в темряві, це непоборний мур.

І пелеся акорди за акордами; рай могутні, міни, мов грім, то знов
мні, любі, мов жайворонкова пісня. Наливали в молодечі груди соняшну
віру в свої сили і посвяту для Вітчизни.

Затихла пісня, затихло все, тільки в грудях серця билися для Вітчизни.
Бадьоро і легко вертали пластуни до міста.

В їх серцях жевріла Іскра...

Поблід би ворог, колиб побачив ту Іскру.

В такт вибивали трійки пічною порою по міських вулицях.

Вертали.

Львів, червень, 1930.

«Пагу-Ангоре».

Остання сторінка трагедії українського пласту на Галицькій Україні.

(Короткий огляд).

З хвилиною переходу українських західних земель під владу Польщі, польська адміністрація поставилася негативно до Укр. Пластового Уряду, як до кожного прояву культурного та політичного життя українців. Проте мимомо усляких перепон Пласт розвивався, поширювався та щораз глибше запускав коріння в укр. ґрунт.

Так було до р. 1926. Від тоді почалися зі здвоеною силою перешкоди з боку польської влади, а з другого боку інтензивніша праця пластової молоді. Кульмінаційним пунктом розвитку У. П. У. можна вважати р. 1930., який зазначений невдачами, але і певними досягненнями пластової організації.

Найболючішим ударом в організм Пласту на початку минулого року було викинення його кацапами з домівки у Львові при вул. Бляхарській. Та це не захитало підвалинами Пласту, а навпаки, дало привід до завзятої праці. Українське громадянство зрозуміло ідею Пласту і пішло йому на стрічу тим, що у відмовід кацапам кинуло «живий протест» — будови Пластового Дому у Львові.

По тім настала розбудова пластового життя, літератури та преси. «Молоде Життя», місячник, який виходив від грудня 1921., прибрав дійсно-європейський характер. «Пластовий прапор» появляється як місячний додаток до «Нового Часу», а для пластових провідників виходить «Пластовий шлях», який перетворився з «Пластового Проводу», додатку «Молодого Життя».

Але в той час, як 800 (вісімсот) пластунів самого тільки Львова на величавім «Святі весні» (Свято Юрія) робили підсумки своїх пластових надбань, польська адміністрація на провінції старалася здушити всякі прояви пластового життя. І так в Стрию розв'язано три Курні Старших Пластунів, в Тернополі точився четвертий з ряду пластовий процес, в Сокалі, Зброві було не краще.

Та чим більше поліція звертала на Пласт увагу, він краще розвивався. Коли в червні м. р. був З'їзд Старших Пластунів у Львові, то підчас його в пластові ряди вступило 400 гімн. абсолютентів.

А потім прийшли табори. М. р. було їх багато. Починаючи «Обласним пл. табором на Сокалі», «Табір Новиків у Підлюті», «Водний «Чорноморців» на Дністрі коло Монастирця», тамже «Водний Жіночий», «Мандрівний Табір Курія Старших Пластунів», «Червона Калина» по Чорногорі, «Обласний Низовий табір» в Яворові-Угневі, багато мандрівних по Поділлі й Опілля, Мандрівний по Волинських тихих водах «Лісових Чортів», кінчаючи Мандрівним по польських болотах.

Окупаційна влада бачила це все. І вже в липні м. р. можна було завважити, що вона чекає догідного моменту, щоб покінчити з «Пластом» на завжди. Пригадую, як нас у кожнім майже селі, де тільки є поліційна станція, легітимували і на дорогу за нами в табір слали обіцянку, «że już nie długo». А коли золочівський Курінь Старших Пластунів «Невмірущих» хо-

тів відбутися мандрівний табір по Волні, то не певні вибратись за Золочів, як поліція арештувала.

Починається трагедія...

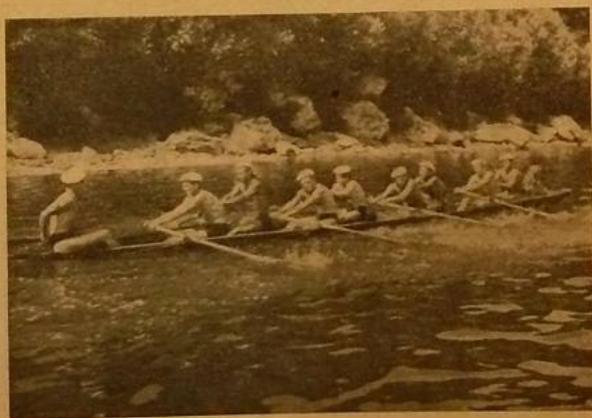
11. липня вийшов останній «Пластовий Препор», додаток «Нового Часу».

23. липня поліція робить ревізію в Підгаєччині, де забирає буквально всі урядові книги, архів та пластові однострой.

Привід до четвертої пагинки на У. П. У. дав напад У. В. О. на поштовий

Будова табору у Лугах.

Вправи у веслуванні.

амбуляно під Бібркою, в якій брав участь член У. П. У. бл. п. Гриць Пісецький.

З тої нагоди брукова польська преса домогалася розвизання У. П. У. «Słowo Polskie» нише: «Злочинці виводяться головним чином в руханкових товариствах, як от «Пласт» і «Луг». Вбивник постерункового під Бібркою був також Пластуном. Є це вистарчаюча підстава до цілковитого зліквідування тої організації».

За голосом преси пішла поліція, а на наслідки не треба було довго ждати.

7-го серпня арештовано під закидом підняту 5-тих Пластунів у Визничках біля Львова, які верталися з пластової стрічі на Підляській горі.

Між 7. та 15. арештовано майже цілий «Обласний Низовий Табір» і всіх приміщено у в'язницях Тернополя та Львова.

Саботажі не уставали... Поліція не находила винуватців. Чому ж би не пометитися на пластовій молоді? З того приводу «Lwowski Kurjer Polapny» пише: «час уже звільнити польське громадянство згід терору «Пластів», «Лугів» і «Соколів».

26. вересня. Масові ревізії у всіх пластових частинах по цілій Галицькій Україні. У Львові політична поліція перевела 40 ревізій у визначніших діячів У. П. У., переведено ревізію у пластовій домівці при вул. Шашкевича, де забрано бібліотеку, урядові книги, архів, кореспонденцію, а домівку опечатано. Рівнож переведено ревізію у дівочій гімназії С. С. Василянок та дівочій семінарії при вул. Потоцького.

У Перемишлі біля 80 поліцаїв перевели ревізії у Пластунів, арештували визначного пластового діяча діяка проф. Леоніда Бачинського, молодого Загайкевича та багато абітурієнтів.

У Дрогобичі переведено ревізії у всіх установах, розв'язано гімназію, Пласт та арештовано багато пластунів.

У Станіславові переведено ревізії в пластовій домівці, забрано майже все пластове майно, а пластових провідників ст. пластуна Бойчука, ст. пл. Скождополівну та багато ін. арештовано.

В Бориславі в зв'язку з ліквідацією У. П. У. арештовано колишнього посла Максимовича.

27. вересня м. р. Головний Виділ «Укр. Краєвого Товариства охорони дітей і опіки над молоддю» дістав розпорядок Львівського староства про офіційне розв'язання «Укр. Пластового Уладу».

30. вересня вийшло останнє число «Молодого Життя», яке не всі побачили, та пласт. календарець «Скоб» на 1931 р. під редакцією Остапа Рудакевича.

В Бережанах 30. вересня арештовано пл. Старуха, з фестивю забрано пластову оркестру, а з пластової домівки бібліотеку, книги, однострої, саму домівку опечатано.

1. жовтня Головний Виділ «У. К. Т. о. д. і о. н. м.» взивав всі філії, кружки й особи довіря Товариства припинити діяльність пластових секцій, а майно (якого вже немає) зберегти до дальшого зарядження Головного Виділу.

7. жовтня арештовано савтмастра проф. І. Чмолу, довголітнього команданта Пласт. Таборів на Соколі.

У цім часі окупанти спалили Пластові Табори на Соколі.

30. грудня відбувся пластовий процес в Соколі проти 35 пластунів.

13. лютого 1931. р. скінчився в Стрию процес проти 26 старших пластунів.

14. лютого відбувся пластовий процес проти пл. Футали і тов. в Самборі. І так без кінця...

Та за глибоко вкоринилася пластова ідея, щоб її тюрмою і процесами можна було вирвати із серцець молоді.

Пластуни зложили свої однострої в архів поліції, але зберегли делікатно з тризубом на серці та залишаються до смерги вірними пластовій ідеї.

Ржевнице, 28. II. 1931.

Наймолодший з Вітросоніє.

ВІД РЕДАКЦІИ. У всіх справах редакції «Пластової Трибуни» просимо пластунів звертатися на адресу: Muchajlo Bažanskij, Revnice u Prahy č. 434.

Просимо вирівняти річну передплату!

НАДІСЛАНЕ.

Відповідь на спростовання Товариства Допомоги Українським Студентам Високих Шкіл м. Варшави. В паризькому «Гризубі» ч. 5—6 з 1 лютого 1931. р. появилсь спростовання Товариства Допомоги Українським Студентам Високих Шкіл м. Варшави на факти, подані до загального відома Управою Української Студенської Громади в краєвій і закордонній пресі («Діло» з 2. 1., 4. 1. і інші часописи) в зв'язку з позбавленням Української Студенської Громади у Варшаві помешкання в Українським Студенським Домі. З огляду на те, що це спростовання оперує неправдивими або неправильно інтєпретованими даними, Управа Української Студенської Громади подає до відома слідує:

1. Правдою є, що писаної умови з Т-вом Допомоги не було зложено, але зате устно обговорено права У. С. Г. в Укр. Студ. Домі з попереднім головою Т-ва п. проф. І. Огієнком, який дав дозвіл Українській Студенській Громаді влаштувати традиційні суботні збірки та засідання Управи, вимагаючи офіційного дозволу лише в тих випадках, коли Громада влаштувала позасуботні товариські сходни, чай, вечірки і т. п., на які запрошено гостей не-членів Громади. Після уступлення п. проф. І. Огієнка зі становища голови Т-ва Допомоги, Управа У. С. Г. надіслала до Т. Д. проект нових правил, про зміст яких читаємо в спростованні Т. Д. На це одержали ми відповідь, у якій відкидаючи наші домагація, Т. Д. просить притримуватися тих правил, якими кермувалися ми до того часу. Тим самим нас і на далі обов'язувала умова з п. проф. І. Огієнком, якої Т. Д. не заквєстіонувало аж до часу вимовлення У. С. Г. помешкання. Тому твердження Т. Д. про відсутність умови, якою окреслювалися права У. С. Г. в Студенським Домі, вважаємо за безпідставне.

2. Т. Д. твердить, що праця студентства для матеріального забезпечення Т-ва обмежується до суми 566 золотих, зібраних з підписних листів. Одначе мусимо ствердити, що таке поставлення справи є недоцінюванням праці українського студентства, найменше арозумілим з боку Т. Д. Вважаємо, що головною працею студентства були не збірки на підписні листи, лише заохочування старшого громадянства до складання пожертв на Т. Д. шляхом розповсюдження відозв та устної пропаганди. Тому грішми, зібраними студентством, вважаємо не тільки грішні, що вплинули від поодиноких студентів, але й ті, які надіслало старше громадянство Волині та Галичини. Цікаво зрештою було б довідатись більш докладно, з яких сум складаються ті 30.427 зод. прибутку, котрими хваляться Т. Д., та на що вони були виті.

Помимо іронічного зауваження Т. Д., твердимо й надалі, що Українська Студенська Громада є у Варшаві єдиною українською організацією, котра об'єднує загаль українського студентства, а члени решти згаданих у спростованні організацій повинні з національного обов'язку належати до загальної станової організації. Оскількиж так не є, у випадку гуртка «Спокій» і корпорації «Запоріжжя», бракує цього почуття обов'язку, в випадку ж Кола Теологів є вислідом міністеріяльного регуляміну Інтернату Теологів.

Для обґрунтування наших слів розглянемо кожен з тих організацій окрема.

Гурток «Спокій» об'єднує кількох українських малярів, тільки в частині студентів і приналежність до цього гуртка не звільняє їх від обов'язку належати до Громади, доказом чого є член Громади і гуртка «Спокій» т. Т. Кузьмович.

Корпорація «Запоріжжя» ледви чи є в 25% студенською організацією; зрештою, з погляду загально-студенських інтересів незрозуміло, чому ті кілька студентів — членів корп. «Запоріжжя» вважають своїм обов'язком власне не належати до У. С. Г., тоді, коли раніш вони там цілком добре знаходили собі місце. Маємо найкращий приклад, що інші корпорації завжди вважають своїм обов'язком належати до станових організацій (Данціг: «Основа» і корп. «Чорноморе», «Галич», «Зарево», «Смолоскли»; Варшава: У. С. Г. і корп. «Чорноморе»).

Що до Кола Православних Теологів, то передовсім не є це українська організація, бо об'єднує всіх православних теологів без огляду на їх національність. Крім того, чи не міг би в данім випадку проф. Смаль-Стоцький по-

інформувати, чи багато допомог Т. Д. уклало Кола Православних Теологів?

Коли Т. Д. так «по батьківськи» піклується усіма студентами і студентками, що об'єднані в різних організаціях або в ніде не об'єднані, та відкидає так слухне з боку У. С. Г. домагання накладання опінії на прохання до Т. Д., то це може свідчити про цілковите небажання з боку Т. Д. кришталювати серед студентів почуття обов'язку намагання передосім до загальної становой організації, якою є У. С. Г. Але певніше те, що Т. Д. ріжкими выводами намагається пояснити незрозумілий факт навіски на У. С. Г.

Так само Т. Д. доводить, що У. С. Г. не опинилась на вулиці, лише в мурах Університету. Не знаємо, чи це право Громади користати з салі Університету було так добре знає Управі Т-ва й перед тим, як громада випишена на брук завдяки енергійним заходам Управи та гостинності Ректора Університету, знайшла собі тимчасове приміщення. Також ледви чи відома Управі Т-ва, що нормальне життя Громади є мимо того перерване. Бібліотека не функціонує, нема місяця на засідання Управи та співання хору. Додатна сторона лише одна: відсутність некультурних виступів ріжких адміністраторів, якими нас щедро частувало Т. Д.

З. Т. Д. вперше повідомило Громаду про вимовлення помешкання листом з 24. X. м. р. На весні 1930 р. цю справу приватно порушував член Управи Т. Д. др. Левко Чикаленко в розмові з членами Управи У. С. Г. тов. Нестеренком і тов. Сагайдаківською, одначе одержав на це відповідь, що Управа У. С. Г. приймає до відома заяву Т. Д. лише після одержання офіційного листа. Як бачимо Т. Д. з офіційним листом не спішилося, але на томісінь забуло про заяву членів У. С. Г. і тепер оперує незгідними з дійсністю фактами. Лист Т. Д. з 24. X. м. р. був обговорений на Загальних Зборах Громади, як рівнож на кількох засіданнях Управи і в результаті вислано на нього відповідь дня 25. XI. м. р., у котрій Управа пропонує відкласти справу вимовлення помешкання, а пропоновану допомогу 100 зол. місячно уділити біднішим студентам. Коли б це було неможливим, Управа домагалась одноразової допомоги 1200 зол. Одночасно Управа звернула увагу на не тактовні виступи адміністратора п. Химочки (члена корп. «Запоріжжя»), котрими він почав частувати Управу Громади. Коли Т. Д. одержало цього листа шойно 8-го грудня, то це свідчить або про дуже цильне відхилення Управи Т-ва до своєї кореспонденції, або, певніше, про небажання побачити листа від Громади (висланого порученим) трохи раніше перед епохальним листом з 4. XII. м. р., дорученим Управі Громади ввечері 6-го грудня м. р.

Зміст згаданого листа є опертий на непризнаванні якої будь умови з Громадою що-до користування помешкання. Умову цю названо апокрифічною, лише дявно, що її апокрифічність доводиться цілком уже апокрифічними проханнями Управи У. С. Г. про уділювання помешкання. Управа У. С. Г. категорично стверджує, що зверталась за дозволом до Т. Д. лише на урядження збірку непередбачених умовою, т. зв. чайних вечорів. Загальних Зборів і т. п. Гадаємо, що п. проф. І. Огієнко, колишній Голова Т. Д. кожної хвилини може це підтвердити. Поминувши це, підкреслимо факт поставлення нам одногоденного терміну ексмісії, бо 7-го грудня. Крім того ще перед тим терміном, вже абсолютно без жадного попередження, заборонено нам збирки в Українськ. Студ. Домі.

Що-до подій в Укр. Студ. Домі 6-го грудня м. р., то жадні пояснення Т-ва Допомоги не заперечать факту, що в цім дні, як це вже було підкреслено, вжито гострих репресій без попереднього повідомлення Управи У. С. Г. Тому вчинок т. т. Вачинського і Сагайдаківського, про котрий згадує реляція п. Химочки є самозрозумілим відрухом на вжиття фізичної сили п. Химочкою при недопущенні товаришів на збірку. Обурив нас те, що у спростованні Т. Д. згадується про розбиття шибки в 5 хвилин після закінчення збірки. Цей факт рівно добре може бути приписаний і адміністрації Укр. Студ. Дому.

Дивує нас, що якимсь інцидентом з 300 зол. Т-во Допомоги намагається довести, що це за головування п. проф. Огієнка відносини Т-ва з У. С. Г. не були найкращі. Запитання фєріальної Управи про внаслідкування 300 зол. на зїзд Цесуса було попереджене устним запитанням у голови Т-ва проф. І. Огієнка, котрий порадив звернутися за виснаєнням листовно, не пригадуючи

себі на разі порушеної Управою У. С. Г. справи. Зрештою таке запитання з боку Управи У. С. Г. було, на нашу думку, найкращою дорогою для припинення шкток, що кружили по Варшаві відносно вище згаданої суми, піби — то внаслідкуваної комусь на подаріж до Цесуса, і не свідчило цілком про якусь ненормальне відношення У. С. Г. до Т. Д.

Не менш дивним для нас є факт, що у спростованні Т. Д. скрізь підкреслюється тимчасовість головування в Т-ві п. проф. І. Огієнка. Як що підставою до цього твердження є філософічна думка, що все на цім світі є тимчасове, то може нас тишити, що і теперішній голова Т. Д., проф. Роман Смаль-Стоцький, що відзначився такою «прихильністю» до українського студентства, є також тимчасовим.

Т. Д. заперечує наше твердження що до яднання від нас політичної декларациі та зворушуючо ідилічно передає товариські гутірки на чаі Т. Д. Одначе згадуючи про англійське студентство. Т. Д. забуло мабуть про недвозначні запитання, звернені до членів Управи У. С. Г. про відношення Громади до ідеології тої групи, до якої належить проф. Роман Смаль-Стоцький і доводження, що лише таку ідеологію мусит визнавати кожний українець без огляду на його територіяльне походження.

Очевидно, нам є дуже прикро, що п. Іванович почув себе ображеним нашим листом, ядаючим від Т. Д. вяснення в справі названня У. С. Г. зобольшевиченою. Одначе ще прикрише нам є ствердгти, що мимо представлення з нашого боку листа до Управи п. п. Коломийця і Косача в цій справі, ні п. Іванович ні Т. Д. у цій справі достаточних вяснень нам не дали.

Що-до «обурення» тов. Сагайдаківським п. Ю. Кіріченка, то мусимо й що відомість зачленили до тих члук, яких кружило вже так багато, бо тов. Сагайдаківський, запитаний про цю справу, жадного подібного факту собі не пригадав.

Як бачимо, ціле спростовання Т. Д. не є оперте на якісь фактичним матеріалі, а є вислідом буйної фантазії його творців, котрі штудерно позліплювали поперекручвані або цілком неправдиві факти. Тому вважаємо, що на цім закінчиться наша полеміка з Т. Д. Хочемо лише на закінчення висловити кілька загальних думок що-до вище згаданих подій.

Як би навіть усі дані, подані Т. Д. у спростованні були правдивими, то це не оправдало б Т. Д. в його поступованні, бо мимо все липається один яскравий факт: Т. Д. вважало можливим позбавити єдину українську студенську організацію у Варшаві всякої підтримки, не дбаючи про наслідки. Замість станути на висоті своєї завдання та підтримати своїм авторитетом авторитет У. С. Г., воно використовує факт існування кількох піби суденських організацій, зрештою цілком теоретичних, для виправдання свого негідного поступовання. А слущність цих слів найкраще доводять дальші події в Українським Студенським Домі, де зневажено українського студента, без причини викиненого на брук, покликано на поміч поліцію, а зрешті заповіджено ліквідацію Інтернату. Так, Т. Д. довоталося до краю у своїй допомогівій діяльності, дійсно так гарно зорганізований дім, і від тепер його існування для нікого не буде зрозумілим. Не диво, що проти цього Т-ва звернеше обурення усього чесного і свідомого українського студентства. Ми погоджуємося задню з думкою Т. Д., що не тим шляхом повинні бути вирішувані непорозуміння між двома організаціями, що взаємно себе поважають, одначе мусимо сказати, що після усього, що сталося, після того, як Т-во Допомоги своїми вчинками заперечило саму ціль свого існування, не може українське студентство поважати Товариства Допомоги Студентам Українцям Високих Шкіл м. Варшави, бо з цєю назвою завше буде звязаний образ зневаги українського студентства і зігноровання його потреб. *Українська Студенська Громада у Варшаві. Дмитро Несторенко, в. р. — голова, Микола Маслов, в. р. — секретар.*

ВІД РЕДАКЦІИ. Поміщуємо це спростовання, тому що воно не було під надруковане. Інші заяви та протести не можемо умістити через брак місця. Спростовання тов. доп. «жур. студентам». Варшави не містимо тому, що було вже надруковане в паризькому «Тризубі».